

Rokap na Fafas ulo Iesu Karisito Mak i siit u Orek Famu

Mak, nenge asa sabin e Jon, i siit ta u e buk igii, ma i kaltu famu una siit Rokap na Fafas. Mak biil i e neng lon nenge sangful ini u e kalalik na fafausum ke Iesu. Biil. Fale fanu ri wol le Mak i ongen ususe lo Iesu sau sing Pita, ke namih ka siit u. Mak i kiis la tom na Ierusalem, ke ka par fal e tier sabin ae Iesu i tel ta u. Fale tom tasum ri wol le na Mak 14:51-52, Mak i use fafis u tom.

Namih ka tapiiek aragii nenge tom falupes ke Pol ru e Barnabas na foim kiruh (par Aposel 12:25).

Mak i sisiit usuf fan Rom isi rin usum na Rokap na Fafas lo Iesu. Na buk igii, i fas ri le rakrakai ke Iesu i laumet, ma ka ier sabin isi rin usum le Iesu sau i e Kalalik ke God.

Mak i siit papte ta ifuun e tier an fabitit ae Iesu i fatapiiek ta u, turan foron tatawin ae i kalsakai ta u. Isau le biil i to siit papte ifuun e fafausum ke Iesu.

Nenge tier sabin ae Mak i siit u, i aragii, rakrakai ke Iesu i laumet kanaka lo Satan, ma Iesu i e Tom Fafaliu kirer.

Foron tier ae Mak i siit papte ta u i papang sau na Mak 16:8. Mak 16:9-20 nenge kaltu keskes i siit u.

Buk ke Mak i aragii:

1:1-13 Iesu i tipes foim kia

1:14-9:50 Iesu i foim na Galili

10:1-52 Iesu i la una Ierusalem

11:1-15:47 Farfarop na wik turan minet ke Iesu

16:1-20 Apaptih fis ke Iesu

Jon Tom Tel Bapitaiso i Fageges Sal
(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

¹ Igii e tanwaran Rokap na Fafas ulo Iesu Karisito, Kalalik ke God.

² Orek ke God ae Poropet Aisaia i siit ta u i tara aragii, “Ian wuun famu tom fafas kiak lo wo, ae in fageges sal salam.”

³ Kinen nenge kaltu i tautau na sunbiil aragii, “Fageges sal sala Kumguui, fatortores sal sala.”

⁴ Ke Jon ka tapiiek na sunbiil ke ka famam baptais fanu, ke ka famam fafas sing ri le rin sokiliis liu kiri ma rik kep bapitaiso, isi God ik pa ufu foron sinang laulau kiri. ⁵ Fan Iudaia tikii ke fanu tikii tinbae na Ierusalem ri ka la usuf i. Ri ka fapos foron sinang laulau kiri, ke Jon ka baptais ri na dan na Ioridan. ⁶ Jon i kau na kaen ae ri tel u ini olon kamel ma ka fis lifa ini pus ae ri tel u ini punun bulmakau. Ma i ien sukuuw la ke mindu aka. ⁷ Ma ka fafas ini orek aragii, “Kaltu ae in tapiiek namih lo iau, rakrakai kia i liu kulef rakrakai kiak. I laumet kanaka lo iau ma ia fabiro kanaka lo, pesu biil i fasih ian parau ma iak puk ufu finau na su kia. ⁸ Ia baptais gam ini dan, isau le in baptais gam ini Tanwa Kalkaluu.”

Jon i Baptais Iesu
(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)

⁹ Na aunbiing ae Iesu ka la tina Nasaret na falifuh na Galili. Ma Jon ka baptais u na dan na Ioridan. ¹⁰ Aunbiing Iesu ka aptih tina dan, ka par kukulii ka sapsapeng la ma Tanwa Kalkaluu ka puh arae bun ulo. ¹¹ Ke kinen tikas ka orek tinbae na kukulii aragii, “O keng Kalalik ae ia ier kanaka isi wo. Ia laes kanaka ini wo.”

Satan i Tof Iesu
(Mt 4:1-11; 4:1-13)

¹² Ma fanpil, Tanwa Kalkaluu ka lame ufu una sunbiil.
¹³ Ka kiis pes ifet e sangful e biing ma Satan ka tof u. Foron aka sabin tinaiwa, isau le foron angelo ri ka la ma ri ka famam lupes u.

*Iesu i Tawi pes ifet e Kalalik na Fafausum Famu kia
 (Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Aunbiing ri ka luun ta Jon na felun kamkabet, Iesu ka la una Galili ma ka fafas ini Rokap na Fafas ke God. ¹⁵ Ke Iesu ka tarah, “Aunbiing ka tapiiek tah, matanfuntih ke God ka fatat, gamen sokiliis liu kimi ma gamek unune na Rokap na Fafas.”

¹⁶ Na aunbiing Iesu i tole bulin dan kawil na Galili, ka par Saimon ru latualik e Enru ru linlin ubiin la na dan, wara le ru un tom ienmaket. ¹⁷ Iesu ka fas ruh aragii, “Kamu mi lo iau isi iak fausum kamuh ini sinangun dat fanu.” ¹⁸ Fanpil ru ka la koseng foron ubiin kiruh ke ru ka mi lo Iesu.

¹⁹ Iesu i la ituul sau ke ka par iun kalalik ke Sebedi, Jems ru latualik e Jon. Ru tumarnge foron ubiin kiruh la awii na palgan mon. ²⁰ Fanpil Iesu ka tawi pes ruh, ke ru ka kang koseng tama ruh turan foron tom foim kiri aiwa na mon, ma ru ka mi lo Iesu.

*Iesu i Tel ufu Tanwa Laulau
 (Lk 4:31-37)*

²¹ Ri ka la una Kapernaum, ma na Biingen Mangeh, Iesu ka kau una felun lotu ma ka types fausum fanu. ²² Fanu tikii ae ri ongen fafausum kia ri ka bitit, wara le biil i fausum ri arae foron tom fafausum ini nagogon ri fausum ri la. Biil. I fausum ri aragii kaltu ae God tom i ta rakrakai usuf i. ²³ Na aunbiing ae, nenge kaltu ae tanwa laulau i susuef ta u lo, tinaiwa na felun lotu, ke tanwa laulau ae ka perek aragii, ²⁴ “Iesu tina Nasaret! Sanih on tel u ini kemem? O

la isi on falaulau kemem? Ia usum le wo e seh. O e Kaltu Kalkaluu ke God.”

²⁵ Ke Iesu ka ngaliaf ulo ma ka tara aragii, “Babat na ngusum ma ok suuh koseng kaltu ae.” ²⁶ Tanwa laulau ae ka gule falaulau kaltu ae, ka lala ngangeh ke ka suuh koseng u.

²⁷ Ke fanu tikii aiwa ri ka bitit ke ri ka fadiik faliu ini ri aragii, “Sanih igii? Nenge fafausum fuuh? Kaltu igii i mel e rakrakai kia una nagogon ufu foron tanwa laulau ma ri wong la tom sing i.” ²⁸ Ma fanpil, ususe lo Iesu ka sararah na foron falifuh tikii na Galili.

*Iesu i Faliu Fanu Fuun
(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)*

²⁹ Fanpil, Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka suuh tina felun lotu, ke ri ka la tura Jems ru e Jon una fel ke Saimon ru e Enru. ³⁰ Tina antu Saimon i gogor, ma ka borong na sala, ke ri ka fas Iesu ini. ³¹ Ke Iesu ka la usuf i ka pose na lima ke ka faptih u. Ke sasem ka rop koseng u ke ka tipes sok inen ari.

³² Aunbiing pisiih ka sup tah na efef, ke fanu ri ka filange fanu tikii ae ri sasem, ke fanu tikii ae tanwa laulau i susuef ta ulo ri usuf Iesu. ³³ Ke fanu tikii na tara maleh ri ka tapiek turim una matan fel ae. ³⁴ Ke Iesu ka faliu ifuun e fanu ini marmarsan sasem, ma ka tel ufu ifuun e tanwa laulau. Isau le biil i somangat isi foron tanwa laulau rin use ti tier, wara le ri usum le i e seh.

*Iesu i Fafas na Galili
(Lk 4:42-44)*

³⁵ Na biingbiing saksak ae pisiih biil biitom i susupiek, Iesu ka aptih ka suuh tina fel ma ka la una nenge sunbiil isi sising. ³⁶ Ke Saimon turan foron tala ri ka la isi im isi. ³⁷ Ma aunbiing ri ka tafe u, ri ka fas u aragii, “Fanu tikii ri famam im isi wo.”

³⁸ Ke Iesu ka fas ri aragii, “Kere mang na ti fal e maleh ae i fatat, isi iak fafas sabin aiwa. I e wara, ia ka la uga.”
³⁹ Ke Iesu ka la tikii na falifuh na Galili. Ke ka famam fafas na foron felun lotu kiri ke ka famam tel ufu foron tanwa laulau.

Iesu i Fafuuh nenge Kaltu ae i Sem Lepra

(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Nenge kaltu ae i sem lepra i la ma ka ilepul na mata Iesu ma ka sising u aragii, “Male o ier isi, ke ok fafuuh pes iau*.”

⁴¹ Iesu ka fuun ini mamais ke ka sawe lima ma ka pose lo, ma ka tarah, “Ia ier isi. On tapiiek fuuh!” ⁴² Fanpil lepra ka rop tina pununfo ke ka tapiiek fuuh.

⁴³ Aunbiing Iesu i wuun ufu, ka fanau u aragii, ⁴⁴ “Ongen u, gong o fas tikas ini sanih i tapiiek lo wo. Isau le on la ma ok finngas pununfom sing pris, ke ok ta fafen kiam usuf God, arae Moses i use ta u, isi rik usum le sasem kiam ka rop tah.” ⁴⁵ Isau le kaltu ae ka la bin ke ka fasararah ususe na foron maleh tikii ini sanih i tapiiek ta lo. I e wara ke Iesu biil mang i to la malal la na matan fanu na ti maleh. Pesu ka kiis sau na foron sunbiil, isau le fanu fuun tina marmarsan falifuh ri famam la biitom usuf i.

2

Iesu i Faliu nenge Peo

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Fale biing namih, Iesu ka fis sabin una Kapernaum ke fanu fuun ri ka ongen u le Iesu ae mang tah na fel. ² Ke fanu fuun ri ka tapiiek aiwa ma fel ka fuun. Awii sabin na matanfeli biil mang ti mua. Ma Iesu ka fafas usuf ri. ³ Fale fanu ri ka tapiiek ini nenge peo, ma ifet lo ri, ri kep u ini sala. ⁴ Biil i fasih rin kep u usuf Iesu wara le falifuh i fuun

* 1:40: Fan Iudaia ri tara le kaltu ae i sem lepra i duh, ma biil i fasih in la na fatpoton fanu.

ini fanu. Pesu ri ka fen ubae na olon fel, ke ri ka tel nenge solsol tortores bae na olo Iesu, ke ri ka fapuh peo ae ini sala. ⁵ Aunbiing Iesu ka par unune kiri, ka tara sing peo ae aragii, “Keng kalalik, ia ka pa ufu ta foron sinang laulau kiam.”

⁶ Fale tom fafausum ini nagogon ae ri kiis tah aiwa, ri ka kiis an wol aragii, ⁷ “Isi sanih kaltu igii ka orek aragii? I puris God ini orek kia! Biil tikas i fasih in pa ufu sinang laulau. Biil. God keskes sau.”

⁸ Fanpil, Iesu, na tanwa ka usum tah na wolwol kiri, ke ka tara sing ri aragii, “Isi sanih ka mel e matngan wolwol arae sing gam? ⁹ Matngan orek arafah i malmuh isi ian use u usuf peo igii, ‘ia ka pa ufu ta foron sinang laulau kiam’ le, ian tara le, ‘Aptih, kep mii salam ma ok la’? ¹⁰ Ian use u aragii isi gamek usum le Kalalik ken Kaltu i mel e rakrakai kia aga na piklinbat una pa ufu foron sinang laulau.” Ke ka tara sing peo ae aragii, ¹¹ “Ia fas o, aptih, kep mii salam ma ok la una fel kiam.” ¹² Kaltu ae ka aptih, ka kep mii sala ke ka suuh na matri. Fanu tikii aiwa, ri ka lala bitit ke ri ka sik asa God, ma ri ka tara aragii, “Biil kere par ti matngan tier la aragii!”

Iesu i Tawi Liwai
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Iesu ka fis sabin una baban dan kawil Galili. Ke nenge tara gur na fanu ri ka la usuf i ma ka types fausum ri. ¹⁴ Aunbiing i tole sal la, ka par Liwai kalalik ke Alfius i kiis tah na felun kep takiis. Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Mi lo iau.” Liwai ka aptih ke ka mi lo.

¹⁵ Aunbiing Iesu i ien na efef na fel ke Liwai, ifuun e foron tom kep takiis ke foron tom tel sinang laulau ri ien tura Iesu ke berberat na fafausum kia. Wara le fanu fuun ri mi lo. ¹⁶ Aunbiing foron tom fafausum ini nagogon ae ri foron Farasi, ri par Iesu i ien turan foron tom kep

takiis ke foron tom tel sinang laulau, ri ka diik berberat na fafausum kia aragii, “Isi sanih ka ien turan foron tom kep takiis ke foron tom tel sinang laulau?”

¹⁷ Iesu ka ongen u ke ka tara sing ri aragii, “Fanu ae biil ri sasem, biil rin la usuf dokta. Biil. Fanu sau ae ri sasem, ri la la usuf dokta. Biil ia la uga isi tawi foron tom tortores. Biil. Ia la isi tawi foron tom tel sinang laulau.”

Ri Diik Iesu isi Sinangun Fafel

(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸ Nenge aunbiing berberat na fafausum ke Jon turan foron Farasi ri fafel. Ke fal e fanu ri ka la ke ri ka diik Iesu aragii, “Arafah ke berberat na fafausum ke Jon ke berberat na fafausum ken foron Farasi ri ka fafel, isau le berberat na fafausum kiam biil?”

¹⁹ Ke Iesu ka fas ri aragii, “Aunbiing kaltu ae i fakekel fuuh i kiis biitom turan foron tala, arafah, i fasih rin fafel? Biil. Wara le kaltu ae i fakekel fuuh i kiis biitom tura ri, ke biil i fasih rin fafel. ²⁰ Isau le aunbiing rin lame ufu kaltu ae i fakekel fuuh koseng ri, ke na biing mang ae rik fafel.

²¹ “Biil tikas i mapmap la ini dangan kaen fuuh na olon kaen tofe. Biil. Male in tel u arae, ke dangan kaen fuuh ae in pardadat ke ik tamsih tina kaen tofe, ma in tel tamrabit ae ik laumet. ²² Ke biil tikas i to wain fuuh la una luunluun dan ae ri tel u ini punun meme tofe. Biil. Male in tel u arae, ke wain fuuh ae in rabat punun meme, ke wain fuuh in bereng ke punun meme ae ik laulau. Isau le ri to wain fuuh la tom una palgan punun meme fuuh.”

Fagalte isi Biingen Mangeh

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Na nenge Biingen Mangeh, Iesu ka soleng foron mok na wit, ke berberat na fafausum kia ae ri la tura, ri ka lus fal e kutun wit. ²⁴ Ke foron Farasi ri ka tara sing i aragii,

“Par u, isi sanih ri ka tel matngan sinang ae nagogon kirer i use u le, gong kere tel u na Biingen Mangeh?”

²⁵ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Biil biitom gam wes ususe na sanih Dewit i tel ta u, aunbiing i turan fanu ae ri batme u ri fitol, ma biil ti inen ari? ²⁶ Na aunbiing Abiatar i laulaumet na pris, Dewit ka kau una fel ke God ke ka ien foron beret ae ri ka ta ta u arae fafen usuf God, ke ka fen fanu sabin ae ri batme u ini fal. Na nagogon, foron pris sau i fasih rin ien u.”

²⁷ Ke Iesu ka fas ri sabin aragii, “God i fakiis Biingen Mangeh una lupes fanu, biil i fakiis fanu una lupes Biingen Mangeh. Biil. ²⁸ Pesu, Kalalik ken Kaltu i e Kumguui sabin na Biingen Mangeh.”

3

Iesu i Faliu nenge Kaltu i Met e Lima (Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

¹ Nenge aunbiing sabin, Iesu ka kau una felun lotu, ma nenge kaltu aiwa, i met e nenge lima. ² Fal e fanu aiwa, ri famam im sal una tiu Iesu, ke ri ka lala luun matri lo Iesu isi rin par u le in faliu kaltu ae na Biingen Mangeh. ³ Ke Iesu ka tara sing kaltu ae i met e nenge lima aragii, “Sotih aga na famu.”

⁴ Ke Iesu ka diik ri aragii, “Sanih nagogon kirer i mangte kerer isi keren tel u na Biingen Mangeh? Keren tel rokap na sinang le keren tel sinang laulau, keren fafaliu le keren siisiimete?” Isau le biil ri use ti tier.

⁵ Iesu ka par ri la, ke bala ka kut. Ka par balri i arae fat ke ka mais ri, ke ka tara sing kaltu ae aragii, “Sawe limam.” Kaltu ae ka sawe u, ke lima ka rokap fis. ⁶ Ke foron Farasi ri ka suuh tina felun lotu, ke ri ka kiis turim turan foron tala Erot ke ri ka tipes put orek isi siimete Iesu.

Tara Gur na Fanu ri Mi lo Iesu

⁷ Ke Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka kang koseng falifuh ae ke ri ka la una baban dan kawil Galili, ke tara gur na fanu tina Galili ri ka mi lo. ⁸ Aunbiing ri ongen sanih ae Iesu i tel u, ke fanu fuun ri ka la usuf i tina foron falifuh na Iudaia, Ierusalem, Idumea ke na nenge bulin dan na Ioridan ke na foron falifuh kawil Tair ke Saidon. ⁹ I wara na tara gur na fanu aiwa, ke Iesu ka fas berberat na fafausum kia le rin geges ini ti mon usuf i, isi fanu gong ri sit u. ¹⁰ Iesu ka faliu ta fanu fuun, pesu fanu ae ri sasem ri ka famam sipsip solsol isi le rin sigil u. ¹¹ Ma na aunbiing fanu ae i mel e tanwa laulau lo ri, ri par pes Iesu la, ri ilepul la na mata ke ri ka ngangeh la aragii, “O Kalalik ke God!” ¹² Isau le Iesu i tikale foron tanwa laulau la, le gong ri use u le i e seh.

Iesu i Tim pes Sangful ini u e Aposel

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Iesu ka tatkau na baban nenge pungpung ke ka tawi pes fanu ae i ier isi ri, ke ri ka la usuf i. ¹⁴ Ke ka tim pes sangful ini u e kalalik na fafausum ae ka foteng ri ini foron aposel. I tim pes ri, isi rin kiis tura, ma ik wuun ri isi fafas ini orek ke God, ¹⁵ ma ik mel e rakrakai kiri una tel ufu foron tanwa laulau. ¹⁶ Igii e sangful ini u e aposel ae Iesu i tim pes ta ri: Saimon ae Iesu ka foteng u ini Pita, ¹⁷ iun kalalik ke Sebedi, Jems ru latualik e Jon, Iesu ka ta as ruh ini Boanerges, kamtinan orek ae le, iun kalalik tina pah. ¹⁸ Ke Enru, Pilip, Batalomiu, Metiu, Tomas, Jems kalalik ke Alfius, Tadius, Saimon nenge Silot* ¹⁹ ke Iudas Iskariot ae in ta ufu Iesu una liman tuui.

Ri tara le imel e Tanwa Laulau lo Iesu

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

* 3:18: Silot, i nenge uh na fanu ae ri biil ri ier isi kiis na piklin matanfuntih tina Rom

²⁰ Namih Iesu ka fis una fel, ke gur na fanu ri ka tapiiek turim sabin, pesu Iesu turan berberat na fafausum kia biil i fasih rin ien. ²¹ Aunbiing fanu lo, ri ka ongen u arae, ri ka ier isi rin lame pes u, ke ri ka tara aragii, “Ka talos tah.”

²² Ke fal e tom fafausum ini nagogon ae ri la tah tina Jerusalem ri ka tara aragii, “Belsebul i e laulaumet ken foron tanwa laulau ae i susuef ulo, ma ka ta rakrakai sing i una tel ufu foron tanwa laulau.”

²³ Iesu ka tawi pes ri, ke ka fas ri ini fal e orek fatoftof aragii, “Arafah Satan in tel ufu Satan arae? ²⁴ Male nenge matanfuntih in fapaket fis tom ini, matanfuntih ae arafah in rakrakai arae? ²⁵ Male fanu tina nenge matanfel ri fapaket fis tom ini ri, fanu tina matanfel ae biil mang rin kiis turim. ²⁶ Ke, male Satan in fapaket fis tom ini, ke fanu kia ri ka tampaek, ke matanfuntih kia biil i fasih in ti dolo, biil. In rop sau. ²⁷ Biil tikas i fasih in kau na fel ken nenge rakrakai na kaltu isi ik sukuum foron minmara, male biil i kabet famu kaltu ae. In kabet famu u, ke namih ik suksukuum na fel kia. ²⁸ Tekentu kanaka, ia fas gam, God in pa ufu foron sinang laulau tikii ke foron orek laulau tikii ae fanu rin tel u. ²⁹ Isau le seh i orek laulau ulon Tanwa Kalkaluu, God biil in to pa ufu sinang laulau ae. Biil. Sinang laulau ae in kiis fitliu.”

³⁰ Iesu i use u arae, wara le ri tara le, “Imel e tanwa laulau lo.”

*Tina Iesu ke foron Tualik
(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)*

³¹ Namih, tina Iesu ke foron tualik ri ka tapiiek. Ri ka sotih awii na maleh ke ri ka fawuun isi Iesu. ³² Tara gur na fanu ri kawil ta Iesu, ke ri ka fas u aragii, “Par u, tinam ke foron tuamlik ri ae na maleh, ma ri ier isi rin par o.”

³³ Ke Iesu ka diik aragii, “Seh e tinang ke fanseh e foron tuaklik?”

³⁴ Ka par fanu ae ri kiis kawil ta u ke ka tara aragii, “Par u, igii e tinang ke foron tuaklik! ³⁵ Seh sau i mi na wolwol ke God, i e tuaklik ke feneklik ke tinang.”

4

Orek Fatoftof na Tom Soso
(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Iesu ka tipes tel fafausum sabin na baban dan kawil Galili. Gur na fanu ae ri kawil ta u, ri fuun kanaka, pesu ka wof na nenge mon ke ka kiis lo na dan ma fanu tikii ri tinawii na baban dan. ² Ke ka use ifuun e orek fatoftof una fausum ri. Na fafausum kia, ka tarah, ³ “Ongen u! Nenge tom soso i la isi saprai kutun wit. ⁴ Aunbiing i sapsaprai, fal ka luut tole sal, ke foron man ri ka wofpiek ke ri ka ien tikii u. ⁵ Fal ka luut na olon fatfat, ae biil i laumet e nanal wah. Ka rarau sape, wara le nanal biil i laumet. ⁶ Isau le aunbiing pisiih i popos, ka pose ri ke ri ka mang, wara le bauli ri biil i laumet. ⁷ Fale kutun wit ri luut na porpor tingting. Aunbiing tingting i kuum, ka rarau kale foron wit ae ke biil ri fua. ⁸ Isau le fal e kutun wit ri luut na nanal rokap. Ri ka kuum, ma ri ka laumet ke ri ka fua. Fal i tuul e sangful e fua, fal i won e sangful e fua ma fal i fasih aragii nenge mar e fua.”

⁹ Ke Iesu ka tara aragii, “Seh i mel e balbalu, i rokap le in wong ini.”

Wara ae Iesu ka Fafas la ini foron Orek Fatoftof
(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Namih, aunbiing Iesu keskes mang aiwa, ke sangful ini u e kalalik na fafausum kia turan fal e fanu, ri ka diik u isi foron orek fatoftof ae. ¹¹ Ke ka fas ri aragii, “God ka finngas ta gam ini foron orek ae i kum na matanfuntih kia, ke gam ka malal ta lo. Isau le fanu ae ri kiis na maleh, ri ongen foron orek tikii arae foron orek fatoftof sau, ¹² isi,

“ ‘rin par ma rik par, isau le biil tom rin par failiim ti tier,
 ke rin wong ma rik wong, isau le biil tom rin ongen
 failiim ti tier,
 tarama ri ka kiliis liu kiri, ke God ka pa ufu foron sinang
 laulau kiri!’ ”

¹³ Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Arafah, biil gam malal na orek fatoftof igii? Ke arafah gamen malal arae na ti fal e orek fatoftof sabin? ¹⁴ Kutun wit ae kaltu i saprai u, i e orek ke God. ¹⁵ Foron kutun wit ae i luut tole sal, ri ae fanu ae ri ongen orek. Isau le aunbiing tom ae ri ongen u, Satan i tapiiek ke ka tel ufu orek ae tina balri. ¹⁶ Fal, ri arae kutun wit ae ri luut na olon fatfat, ri ongen orek ke ri ka somangat pes u ini laes. ¹⁷ Isau le biil ri ti dolo, arae wit ae bauli biil i laumet. Aunbiing tatawin i tafe ri, le fanu ri ta fangungut sing ri, i wara na orek ke God, ke ri ka luut sape. ¹⁸ Ke fal e fanu, ri arae kutun wit ae ri luut na porpor tingting. Ri ongen orek ke God, ¹⁹ isau le ri mamais kanaka isi foron tier tinaga na piklinbat, ma sinangun ier isi in fuun e minsik i fabal ri, ke wolwol isi fal e tier sabin ka tapiiek ke ka aung orek ke God, arae tingting i rarau kale wit, ke biil ri fua. ²⁰ Ma fal, ri arae kutun wit ae ri luut na rokap na nanal, ri ongen orek ke God ke ri ka somangat pes u. Rin arae wit ae ri luun ituul e sangful, le i won e sangful ke fal i fasih aragii nenge mar e fua ri.”

Orek Fatoftof na Lam

(Lk 8:16-18)

²¹ Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Arafah, gam kep fakau lam la ke gam ka luun u la na piklin paket le na piklin luuf? Biil. Gam luun u la tom na sala. ²² Isi foron sanih ae i kiis mumun tah, ik tapiiek na malal, ke sanih ae i kiis kum tah ik tapiiek malal. ²³ Seh i mel e balbalu, i rokap le in wong ini.”

²⁴ Iesu ka fas ri sabin aragii, “Gamen wol papte sanih ae gam ka ongen ta u. Matngan fafen ae gam ta ta u, i sau e

matngan fafen ae gamen kep fafis u, ma God in ta in fuun biitom usuf gam. ²⁵ Le kalto ae ka mel tah e fal e tier sing i, God in ta in fuun biitom sing i. Isau le kalto ae biil ti tier sing i, fabiro ae sing i, God in tel ufu.”

Orek Fatoftof na Kutun Wit i Kuum

²⁶ Ke Iesu ka use u sabin aragii, “Matanfuntih ke God ifasih arae nenge kalto i saprai kutun wit na olon nanal. ²⁷ Na wor i borong la ma na siat ka mat la, foron kutun wit ae ka rarau ke ri ka kuum, isau le kalto ae biil i to usum le ri kuum arafah. ²⁸ Nanal tom i tel kutun wit ka kuum ke namih ka fua. I luun famu kubu, namih ka sia ke ka luun fua. ²⁹ Aunbiing wit ka matuk, ke kalto ae ka pakat turim u, wara le ka taul mongor mang.”

Orek Fatoftof na Kutun Mastet

(Mt 13:31-32, 34; Lk 13:18-19)

³⁰ Iesu ka tara sabin aragii, “Sanih keren fatof matanfuntih ke God ini, le matngan orek fatoftof arafah keren tel u? ³¹ Ifasih arae kutun mastet ae i fabiro na foron kutun au tikii ae ri so u na nanal. ³² Isau le aunbiing ri ka so ta u, ka kuum ma ka liu ufu foron au tikii na palgan mok. Ma foron man na mua ri ka tel polpolo ri na pira aka ae i mel e malmalu lo.”

³³ Iesu i use ifuun e matngan orek fatoftof ae i fafasih usuf ri, ae i fasih na wolwol kiri. ³⁴ Biil i fas ri la ini ti fal e orek sabin, biil, i fas ri la sau ini foron orek fatoftof. Isau le aunbiing i keskes mang turan berberat na fafausum kia, ke ik fas ri la mang ini foron kamtinan orek fatoftof tikii.

Iesu i Ti Kale Kifturan Panaf

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Na efef tom lo e biing ae, Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Kere mang una nenge bulin dan kawil.” ³⁶ Ke ri ka la koseng tara gur na fanu aiwa, ma ri ka wof na mon ae Iesu tinaiwa mang lo, ke ri tikii ri ka

la. Fal e mon sabin ri ka la turim tura ri. ³⁷ Nenge tara kif ka aptih ke panaf ka tamket na palgan mon, ma fatat ik dom. ³⁸ Iesu tinawii na min mon, i luun paklu na nenge koskosngoi, ma ka masun. Ke berberat na fafausum ri ka famat u, ma ri ka fas u aragii, “Tom fafausum! Arafah, biil o wol lo kerer? Fatat kerek kong!”

³⁹ Iesu ka aptih ke ka tikale kif, ma ka fas panaf aragii, “Mangeh! Ma ok siaroh!” Ke ka met e kif ma ka siaroh.

⁴⁰ Ke Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Isi sanih gam ka lala sokeh? Arafah, biil biitom ti unune kimi?”

⁴¹ Ri ka lala sokeh ma ri ka fadiik faliu ini ri tom aragii, “Matngan kaltu arafah igii? Kif turan panaf ru wong sing i!”

5

Iesu i Wuun ufu foron Tanwa Laulau koseng nenge Kaltu (Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

¹ Namih ri ka masah na nenge bulin dan kawil na nanal ken fan Gerasa. ² Aunbiing Iesu ka wof puh tina mon, nenge kaltu ae tanwa laulau i susuef lo, ka suuh tina foron matanfata una luun minet ma ka tafe u. ³ Kaltu ae i borong la na foron matanfata ae. Biil mang tikas i fasih in kabet u, taftawa le ini sen. ⁴ Wara le ri kabet iun lima la ke iun keke la ini sen, isau le in tiifamut sen tina iun lima ke ik bayi aen tina iun keke. Biil tikas i fasih in famo u. ⁵ Na foron wor ke na foron siat, i kiis la na foron matanfata ae, ke na foron pungpung. I ngangeh la ma ka kiitkiit fafis pununfo la tom ini fat.

⁶ Aunbiing i par pes Iesu tina tapak, ka filau, isi ke ka ilepul na mata. ⁷ Ke ka tautau rakrakai aragii, “Iesu, Kalalik ke God buui kanaka na mawe! Sanih on tel u ini iau? Falimlim ini asa God le biil on to ta fangungut sing

iau!”⁸ Ka use u arae, wara le Iesu ka fas ta u aragii, “Tanwa laulau, suuh koseng kaltu igii!”

⁹ Ke Iesu ka diik u aragii, “Seh asam?”

Ka kiliis u aragii, “Asang e Legion,* wara le kemem fuun.”¹⁰ Ma ka famam sising Iesu le gong i wuun ufu ri koseng falifuh ae.

¹¹ Nenge tara u na boh ri suupsuup la na baban nenge pungpung fatat. ¹² Ke foron tanwa laulau ae ri ka sising Iesu aragii, “Wuun ufu kemem una foron boh ae isi kemek susuef ulo ri.” ¹³ Ke Iesu ka somangat ufu ri. Foron tanwa laulau ri ka la koseng kaltu ae, ke ri ka susuef una foron boh. Foron boh ae ri ka filau puh na nenge bolonfam una dan kawil ma ri ka kong. Wewes tikii na foron boh ae, i fasih aragii iwu e arip.

¹⁴ Foron tom fofonoi na boh ri par sanih ae i tapiiek tah, ke ri ka fin ma ri ka use u na tara maleh, ke na birbiron maleh. Ma fanu tikii ri ka la ma ri ka par sanih ae i tapiiek tah. ¹⁵ Aunbiing ri ka tapiiek sing Iesu, ri ka par kaltu ae foron tanwa laulau ri susuef tah ulo ka kiis ta mang ini kaen na pununfo ma wolwol kia ka malal tikii. Ma ri ka sokeh tikii. ¹⁶ Fansseh ae ri par ta sanih ae i tapiiek tah, ri ka fas fanu tikii ini tier ae i tapiiek tah lon kaltu ae tanwa laulau i susuef ta ulo. Ke ri ka fas ri sabin ini foron boh. ¹⁷ Ri ka ongen u arae, ke ri ka sising Iesu isi in la koseng falifuh kiri.

¹⁸ Aunbiing Iesu ka ier isi wof na mon, kaltu ae Iesu i tel ufu ta tanwa laulau lo, ka sising u le in la tura. ¹⁹ Iesu biil i somangat pes u, isau le ka fas u aragii, “Fis una fel kiam, ma ok fas fanu lo wo ini foron tier laumet ae Kumguui i tel ta u lo wo, ma ini famais kia una aisam.”²⁰ Ke kaltu ae ka

* 5:9: Legion, kamtina le, gur na tom fapaket ae wewes lo ri i fasih aragii, 3000 una 6000.

la ma ka types fafas na Dekapolis ini sanih ae Iesu i tel ta u lo. Ma fanu tikii ri ka bitit.

Iesu i Faliu fafis nenge Keleflik, ke nenge Fifin ae i Sem Dah (Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Iesu ka sopaket dan kawil sabin ini mon una nenge baba. Aunbiing i tinaiwa biitom na baban dan, nenge tara gur na fanu ri ka kawil u. ²² Ke nenge famfamu tina felun lotu, asa e Jairus ka la unaiwa. Ka par Iesu ma ka ilepul na mata. ²³ Ma ka sising Iesu ini wolwol tikii kia aragii, “Fabiwo keleflik kiak fatat ik met. Kiskam, la ma ok luun limam lo isi ik liu.” ²⁴ Ke Iesu ka la tura.

Ma nenge tara gur na fanu ri ka mi lo, ke ri ka faruruh nami. ²⁵ Nenge fifin aiwa i sem dah i fasih aragii sangful ini u e bet. ²⁶ Fifin ae ka kalsakai ta piran fangungut na liman ifuun e dokta, ma ka farop tikii ta pitkalang kia, isi le in liu, isau le sasem kia ka laulaumet la. ²⁷ Ka ongen ta ususe lo Iesu, pesu ka sipsip solsol na fatpoton gur ae tina mi Iesu ma ka sigil boboh kia. ²⁸ Wara le i wol aragii, “Male ian sigil boboh kia sau, ke ian liu.” ²⁹ Aunbiing ka sigil boboh ke Iesu, fanpil dah ka mas. Ke ka usum le sasem kia ka rop.

³⁰ Fanpil, Iesu ka usum tah le, fal e rakrakai tina pununfo ka mangmangal tah koseng u. Ka giliim fis na fatpoton gur ae, ma ka diik aragii, “Seh i sigil boboh kiak?”

³¹ Berberat na fafausum kia ri ka kiliis u aragii, “O par tara gur na fanu ri kawil o. Arafah o ka diik le, ‘Seh i sigil iau?’”

³² Isau le Iesu ka parpar la biitom isi seh i sigil ta u. ³³ Fifin ae i usum na sanih i tapiiek ta lo, ka lala sokeh ma ka nananar, ke ka ilepul na mata Iesu ke ka fas u ini foron tier tikii ae i tel ta u. ³⁴ Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Keng keleflik, unune kiam i faliu wo. La ini siaroh, sasem kiam ka rop tah.”

³⁵ Aunbiing Iesu i orek la biitom, ke fal e fanu ri ka la tina fel ke Jairus, famfamu tina felun lotu, ke ri ka tarah, “Kem keleflik ka met tah. Gong mang o fatel Tom Fafausum.”

³⁶ Isau le Iesu biil i wong sing ri, ka fas Jairus aragii, “Gong o sokeh. On unune sau.”

³⁷ Biil i somangat pes tikas in mi lo, Pita sau ke Jems ru latualik e Jon rituul mi lo. ³⁸ Aunbiing ri ka tapiiek na fel ke Jairus, Iesu ka par maleh i rigorigo. Ma ka ongen fanu ri famam luluen. ³⁹ Ka kau ke ka tara sing ri aragii, “Isi sanih maleh ka rigorigo ma fanu ri ka luluen? Keleflik ae biil i to met, i masun sau.” ⁴⁰ Isau le ri ka yongne u.

Ka fasuuh fanu tikii, ke ka tel pes taman keleflik ae ru e tina turan berberat na fafausum sau ae ri la ta nami. Ri ka kau tura una falifuh ae keleflik ae i borong lo. ⁴¹ Ka pose na lima ke ka tara sing i aragii, “Talita koum!” Kamtinan orek ae i tara aragii, “Lik, ia fas o, aptih!” ⁴² Fanpil keleflik ae ka sotih ke ka la. Ma fanu ae ri par sanih ae i tapiiek tah, ri ka lala bitit. Keleflik ae, i sangful ini u e bet kia. ⁴³ Ke Iesu ka fanau ri le gong ri fas tikas ini sanih ae i tapiiek tah, ke ka fas ri sabin le rin fen keleflik ae ini ti fal e inen.

6

Fan Nasaret biil ri unune lo Iesu (Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka la tinaiwa, ma ri ka tapiiek na maleh tutus kia. ² Ma na Biingen Mangeh, ka types fausum fanu na felun lotu ma fanu fuun ae ri ongen u ri ka lala bitit, ke ri ka tara aragii, “Kaltu igii i kep u tinga e foron tier igii? Matngan tasum arafah ri ta ta u sing i, pesu ka fasih in fatapiiek foron tier an fabitit igii? ³ I nenge tom tel fel sau. Ma i kalalik ke Maria, nenge tualik e Jems, Iosep, Iudas ke Saimon. Ma foron fenelik, igii sau na aisa kerer.” Pesu biil mang ri laes ini.

⁴ Iesu ka fas ri aragii, “Nenge poropet ri bulat la lo na fal e maleh keskes, isau le ri tom ae na maleh tutus kia, foron sikinting lo turan fanu sabin ae na fel kia biil ri bulat lo.”

⁵ Iesu biil mang i fasih le in fatapiek ti foron tier an fabitit aiwa, isau le ka luun lima sau na olon fal e fanu ae ri sasem ma ka faliu ri. ⁶ Ma ka bitit le biil ri unune lo.

Namih ka la una foron temtem tikii na maleh ma ka famam fausum fanu.

*Iesu i Wuun ufu Sangful ini u e Kalalik na Fafausum kia
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)*

⁷ Ke ka kam pes sangful ini u e kalalik na fafausum kia, ka ta rakrakai usuf ri una tel ufu foron tanwa laulau, ma ka wuun ufu ri isi rin la tem u tem u.

⁸ Ma ka fas ri aragii, “Gong gam kep ti tier na ninla kimi, gamen kep ti buk sau una la. Gong gam kep ti inen, gong gam kep ti sara ke gong gam pus kale ti pitkalang na kaen kimi. ⁹ Gamen la sau ini foron su na kekmi, isau le gong gam kep ti foron kilkiliis kimi.” ¹⁰ Iesu ka fas ri sabin aragii, “Aunbiing gam kau na ti fel, gamen kiis tom aiwa papang na aunbiing gamen kang koseng maleh ae. ¹¹ Male fanu tina nenge maleh biil ri somangat pes gam ke biil ri ongen orek kimi, ke aunbiing gam la koseng maleh ae, gamen pakte ufu piyiif tina kekmi, isi ik arae fakileng usuf ri le ri kiis na palgan ngaliaf ke God.”

¹² Ke ri ka la ma ri ka fafas usuf fanu isi rin kiliis liu. ¹³ Ri tel ufu ifuun e tanwa laulau, ke ri ka saba wel lon fanu fuun ae ri sasem, ma ri ka liu.

*Erot i wol le Iesu ie Jon Tom Tel Baptaiso
(Mt 14:1-2; Lk 9:7-9)*

¹⁴ King Erot ka ongen foron ususe lo Iesu, wara le fanu tikii ri ka usum ta lo Iesu. Fal e fanu ri use u le, “I e Jon Tom tel Bapitaiso, ka liu fis tah. Pesu ka fasih le in tel foron rakrakai na fakileng arae.”

¹⁵ Fale fanu sabin ri use Iesu le, “I e Elaia.” Ma fal sabin ri ka tara le, “Iesu i nenge poropet arae foron poropet tin pakanini.”

¹⁶ Aunbiing Erot ka ongen foron orek arae lo Iesu, ka tara aragii, “Jon, ia ka bus ufu ta paklu, ka liu fis sabin!”

*Pakanini Erot i bus ufu ta paklu Jon Tom Tel Baptaiso
(Mt 14:3-12)*

¹⁷⁻¹⁸ Pakanini Erot tom i wuun ta foron tom fapaket isi luse Jon. Ri ka kabet u ma ri ka fakau u na felun kamkabet, wara le Jon i tara sing i le, “Biil i tortores arae o ka telpes Erodias, ae i antu tuamluk.” Jon ka use u aragii, wara le Erot ka dat pes antu Pilip sabin tualik, ma ka telpes u. ¹⁹ Erodias i ememse Jon, pesu ka ier le rin siimete u, wara i tiu ruh ini fakekel kiruh. Isau le Erot biil i somangat ini wolwol ke Erodias, ²⁰ wara le Erot i usum le Jon i nenge tom tortores ma i nenge kalkaluu na kaltu, ke ka soke u. Ke ka tikale ri le gong ri siimete u. Aunbiing Erot i ongen foron orek ke Jon la, biil tom i malal la ulo isau le i laes la tom le in ongen u.

²¹ Isau le na biingen pang ke Erot, Erodias ka wolpes nenge sal una siimete Jon. Erot ka tel nenge tara inen ke ka sising foron famfamu na matanfuntih kia, turan foron famfamu ken foron tom fapaket, ke foron laulaumet ken fan Galili, isi rin ien tura. ²² Aunbiing ri ienien la, nenge tah, i e keleflik ke Erodias, ka kau ma ka guui na matan foron ses tikii. Erot turan foron ses tikii ae ri ien turim, ri ka ram na matngan guui kia.

Pesu king ka fas tah ae aragii, “Sanih on sising iau isi, ke ian ta u sing o.” ²³ Ke, ka falimlim usuf i aragii, “Matngan sanih on sising u, ian ta u sing o, taftawa le i laumet kanaka, ma i fasih ini nenge baban matanfuntih kiak, ian ta u.”

²⁴ Tah ae ka suuh ke ka diik tina aragii, “Sanih ian sising u isi?”

Ke tina ka kiliis u aragii, “On sising u isi paklu Jon Tom tel Bapitaiso.”

²⁵ Fanpil, tah ae ka sangar fis usuf king ma ka fas u aragii, “Igii tom on ta paklu Jon Tom tel Bapitaiso usuf iau na olon ti pelet.”

²⁶ Aunbiing king i ongen u arae, ke ka lala purngis e bala, isau le wara na falimlim kia usuf tah ae, ke i wara sabin le foron ses ae ri ien turim, ri ka ongen ta orek ae i use ta u, pesu biil i fasih in ongen ufu sising ken tah ae.

²⁷ Fanpil ka wuun ufu nenge tom fapaket isi kep fafis paklu Jon Tom tel Bapitaiso usuf keleflik ae. Tom fapaket ae ka la una felun kamkabet ke ka bus ufu paklu Jon. ²⁸ Ke ka kep fafis u na nenge pelet. Ka ta u usuf tah ae ke ka ta u usuf tina. ²⁹ Aunbiing berberat na fafausum ke Jon ri ka ongen u, ri ka la ma ri ka kep pununfo ma ri ka fakau u na nenge matanfat una luun minet.

Iesu i Fen Ilim e Arip e Fanu

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

³⁰ Foron aposel ri ka fis ma ri ka tafe Iesu, ke ri ka fas u ini foron tier tikii ae ri tel ta u, ke foron tier ae ri fausum ta fanu ini. ³¹ Fanu fuun ri famam fafakiliis una aisa ri, pesu Iesu turan berberat na fafausum kia biil ti aunbiing kiri una ien. Iesu ka fas berberat na fafausum aragii, “Gam la, ma kerek la una kiptin biil isi gamek mangeh.”

³² Ke ri ka wof na nenge mon ma ri ka awes una nenge kiptin biil. ³³ Isau le fanu fuun ae ri par ta ri sawe, ri iliim Iesu turan berberat na fafausum kia. Ri ka filau tina foron maleh temtem tikii, ke ri ka tapiiek famu na falifuh ae Iesu ri, rin masah lo. ³⁴ Aunbiing ri ka masah, Iesu ka par tara gur na fanu, ma ka mais kanaka ri, wara le ri arae foron

sipsip ae biil tikas una parpar kale ri. Ke ka tanwaran fausum ri ini i fuun e tier.

³⁵ Ka efef mang, ke berberat na fafausum kia ri ka la usuf i, ma ri ka fas u aragii, “Kumguui, kiptin biil sau igii, ma pisiih sabin fatat mang ik sup. ³⁶ Wuun sarara fanu mang una foron fel ke foron maleh fatat, isi rik fiil ti inen ari.”

³⁷ Isau le ka kiliis ri aragii, “Gam fen ri ini ti inen.”

Ke ri ka fas u aragii, “O ier le kemen la ma kemek fiil ti foron beret ari? In wu tom ngan e mar e denari* in fasih una fiil inen ari!”

³⁸ Ke Iesu ka diik ri aragii, “Ifis e beret ae sing gam? Gam la ma gamek im.”

Aunbiing ri ka usum tah na ifis e beret, ri ka fas Iesu aragii, “Ilim e beret ma ka u e kok.”

³⁹ Ke Iesu ka fas berberat na fafausum kia le rin fakiis fanu na foron uh na olon foron rokap na fifih ae. ⁴⁰ Ke ri ka kiis na foron uh, ma na temtem tikii na uh, fal nenge mar e fanu lo, ke fal ilim e sangful e fanu lo. ⁴¹ Ke Iesu ka kep ilim e beret ke iwu e kok ae, ka par una kukulii ma ka fotrokap usuf God, ke ka sibik foron beret ae. Namih ka ta u usuf berberat na fafausum kia isi rin tulus fanu ini. Ka tulus ri tikii sabin ini iun kok. ⁴² Ri tikii ri ka ien ke ri ka mas. ⁴³ Namih berberat na fafausum ri ka siing fafuun nenge sangful ini u e kes ini foron tigan beret turan kok. ⁴⁴ Wewes lon fanu tamat ae ri ien tah ma ri ka mas, i fasih aragii ilim e arip.

*Iesu i La na Olon Dan
(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)*

⁴⁵ Fanpil Iesu ka wuun famu berberat na fafausum kia isi rik wof na mon una Betsaida ae na nenge bulin dan kawil. Ma ka kiis fis isi in wuun sararah fanu ae. ⁴⁶ Aunbiing fanu

* 6:37: Nenge denari i fasih ini fifiil ken nenge tom foim na nenge biing

ri ka sararah tah, ka tatkau una nenge pungpung isi ik sising.

⁴⁷ Ma aunbiing ka sup tah e pisiih, berberat na fafausum kia ri ka awes la mang awii na fatpoton dan kawil, ma Iesu keskes mang tinawii biitom na bulin dan. ⁴⁸ Iesu i par u aragii le i ngangaten kanaka ulon berberat na fafausum kia isi rin awes, wara le kif i kufkufe tina famu lo ri. Ma na piklin ien, Iesu ka la na olon dan kawil usuf ri ma fatat ik liu ufu ri. ⁴⁹ Isau le aunbiing ri ka par u i la na olon dan, ri ka wol le nenge kinit. Ke ri ka ngangeh, ⁵⁰ wara le ri tikii ri par u ma ri ka lala sokeh.

Fanpil Iesu ka orek usuf ri aragii, “Gong gam sokeh, iau sau igii. Gam tifat.” ⁵¹ Ke ka wof kau unawii na palgan mon tura ri, ma fanpil kif ka met. Ri ka lala bitit, ⁵² wara le biil ri malal rokap na fakileng ae Iesu i fatapiek ta u na beret ke na kok. Balri i kubunor.

*Iesu i Faliu ifuun e Sasem na Genesaret
(Mt 14:34-36)*

⁵³ Aunbiing ri ka awes paket tah, ri ka masah na Genesaret, ma ri ka kabet mon kiri aiwa. ⁵⁴ Ma aunbiing sau ae ri puh tina mon, fanu sabin tinaiwa ri ka iliim Iesu. ⁵⁵ Ke ri ka filau una foron maleh tikii na falifuh ae, ma aunbiing ri ongen u le Iesu ae na nenge maleh fatat, ri ka kep foron sasem ini foron salri una maleh ae. ⁵⁶ Na birbiron maleh ke na foron piran maleh, ke na foron maleh fatat ae Iesu i la ulo, fanu ri faborong foron sasem na foron salan la turim. Foron sasem ae rik sising Iesu isi rik sigil sun boboh kia, ma ri tikii ae ri sigil u, ri ka liu.

7

*Ri Fapuh Orek ke God
(Mt 15:1-9)*

¹ Foron Farasi ke fal e tom fafausum ini nagogon ae ri puh tinbae na Ierusalem, ri ka la usuf Iesu. ² Ke ri ka par fal e berberat na fafausum ke Iesu ri ien sau ini foron limri ae i duh, biil ri sofolim tah. ³ Foron Farasi turan fan Iudaia tikii ri mi la tom na fafausum ken foron tubu tamat ri, biil rin ien male biil ri sofolim. ⁴ Aunbiing ri tapiiek la tina falifuh ae fanu ri kep foron tier una fifiil la lo, rin sofolim tom ke namih rik ien. Ma ri mi la tom na ifuun e matngan fafausum kiri aragii, rin gorse foron kap, foron sospen ke foron ketel.

⁵ Foron Farasi turan foron tom fafausum ini nagogon ri ka diik Iesu aragii, “Isi sanih ke berberat na fafausum kiam biil ri to mi na foron fafausum ken foron tubutam kerer? Ri ien sau ini foron limri ae i duh.”

⁶ Iesu ka kiliis ri aragii, “Poropet Aisaia i orek tekentu tom, aunbiing i orek famu ta le gam foron tom gargaranmet, arae tom ka siit ta u le,
‘Fanu igii ri bulat sau lo iau ini ngusri,
isau le balri i tapak koseng iau.

⁷ Ri lotu foes la sau usuf iau,
wara le ri fausum fanu la sau ini nagogon foes ken fanu.”*

⁸ Gam ka la koseng ta foron nagogon ke God, ma gam ka mi mang namin foron fafausum sau ken fanu.”

⁹ Ke Iesu ka fas ri sabin aragii, “Gam usum rokap tom na sinangun ongen ufu nagogon ke God, isi gamek kep papte fafausum kimi tom. ¹⁰ Moses i use u aragii, ‘Bulat lo tamam ru e tinam,’ ke ka use u sabin aragii, ‘Male tikas i nes tama le tina, ke rin siimete u.’ ¹¹ Isau le gam tara la aragii, in rokap male tikas in tara sing tama le tina le, ‘Tier ae le ian ta u sing kamuh, ia ka kale ta u le ian ta u usuf God.’ ¹² Ke, gam ka tikale u isi biil mang in lupes tama ke tina. ¹³ Male gam tel u arae, gam fapuh orek ke God ma gam ka mi sau

* 7:7: Par Aisaia 29:13

na foron fafausum ae gam kep ta u sing foron tubutamam gam. Ma i fuun tom e tier aragii gam tel u la.”

Foron Sinang ae i Faduh Fanu la na Mata God

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Iesu ka kam pes gur na fanu sabin ae usuf i, ke ka fas ri aragii, “Gam tikii, gamen ongen iau, ke gamek malal na foron orek kiak. ¹⁵⁻¹⁶ Biil ti tier ae kalto i kiim u, in faduh u na mata God, biil. Tier ae kalto i fasuuh u tina wolwol kia, in faduh u na mata God.”†

¹⁷ Na aunbiing ka kang koseng gur na fanu ae ma ka kau na fel, berberat na fafausum kia ri ka diik u isi foron orek fatoftof ae i use ta u. ¹⁸ Ke, Iesu ka fas ri sabin aragii, “Paklu gam i kutkut biitom? Arafah, biil gam usum le, tier ae kalto i kiim u biil in faduh u na mata God? ¹⁹ Wara le biil i kau na wolwol kia, i kau sau una bala, ke namih ka pekes ufu.” Aunbiing Iesu i use u aragii, i famalal u le foron inen tikii i rokap na mata God.

²⁰ Ka orek biitom ke ka use u aragii, “Sanih sau ae i suuh tina wolwol ken kalto, i faduh kalto la na mata God. ²¹ Wara le foron matngan sinang aragii i suuh la tina wolwol ken kalto: foron wolwol laulau, sinangun fakekel na sal, sinangun suksukuum, sinangun siimete kalto ke sinangun puur, ²² sinangun ier isi ifuun e tier, sinangun falaulau fanu, sinangun famfabal, sinangun mi na wolwol laulau na pununfo, sinangun ram na tier ke neng, sinangun orek laulau ulon neng, ke sinangun falaumet wo tom ke sinangun talos. ²³ Foron sinang laulau tikii igii, ri tapiiek tina wolwol ken kalto ke ka faduh u na mata God.”

Unune ken Fifin tina Fonia

(Mt 15:21-28)

† 7:15-16: Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le fal e orek sabin na rina igii, i arae: Seh i mel e balbalu, i rokap le in wong ini.

²⁴ Ke, Iesu ka kang tina maleh ae ma ka tapiiek fatat isi tara maleh na Tair. Ka kau na nenge fel, ma biil i ier le tikas in usum lo le i ae na palgan fel, isau le biil tom ifasih le in mumun. ²⁵ Aunbiing nenge fifin ae keleflik kia tanwa laulau i susuef ulo, ka ongen u le Iesu ae na fel, fanpil ka la ma ka ilepul na mata. ²⁶ Fifin ae biil i fafnan Iudaia, i fafnan Fonia tina nanal na Siria. Ka sising Iesu le in tel ufu tanwa laulau koseng keleflik kia.

²⁷ Isau le Iesu ka fas u aragii, “Tier famu, ri fen famas berberat tabii. Biil i tortores le rin kep inen an berberat ma rik lin u an foron natun puul.”

²⁸ Fifin ae ka kiliis u aragii, “I tekentu, Kumguui, isau le foron natun puul sabin ae na piklin luuf una ien, ri ien foron peksen inen la an berberat.”

²⁹ Ke, Iesu ka fas fifin ae aragii, “Wara le o kiliis fakasi orek kiak, la mang, tanwa laulau ka suuh koseng ta kem keleflik.”

³⁰ Aunbiing fifin ae ka fis una fel kia, ka par ke keleflik i borong na sala, ma tanwa laulau ka suuh koseng ta u.

Iesu i Faliu nenge Baut ma biil i Orek Rokap la

³¹ Iesu ka la tina Tair ke ka soleng maleh na Saidon ke ka tapiiek na dan kawil na Galili, na baba na nanal na Dekapolis. ³² Ma nenge kaltu tinaiwa i baut ke biil i orek rokap la. Fal e fanu ri ka tangne u usuf Iesu ke ri ka sising Iesu le in luun lima na olo. ³³ Iesu ka tangne u koseng gur na fanu ae, ke ka fakau iun katngan lima na iun balbalu. Ka ubis, ke ka sigil kermen kaltu ae. ³⁴ Ke ka par una kukulii, ka mangeh ma ka fas kaltu ae aragii, “Efata!” kamtinan orek le, “Sapeng!” ³⁵ Ke ka malal e balbalu, ke ka malalah e kerme, ma fanpil ka orek rokap.

³⁶ Iesu ka tikale fanu aiwa le gong ri fas tikas ini tier ae. Isau le aunbiing i tikale ri la, ri ka lala fasararah ususe mang tom lo, usuf fanu. ³⁷ Fanu ae ri ongen foron tier igii,

ke ri ka lala bitit, ma ri ka tara aragii, “Iesu i tel fakasi foron tier tikii, i tel foron baut ke ri ka wong, ke foron tabilikut, ri ka orek.”

8

Iesu i Fen Ifet e Arip e Fanu (Mt 15:32-39)

¹ Na foron biing tom ae, nenge tara gur na fanu ri ka la turim sabin. Ma aunbiing biil mang ti inen ari, Iesu ka tawi turim berberat na fafausum kia usuf i, ke ka fas ri aragii, ² “Ia mais kanaka fanu igii, wara le ri ka kiis pes ta ituul e biing turang, ma igii biil mang ti inen ari. ³ Male ian wuun sarara ri una foron maleh temtem tikii kiri ini fitol, ke fal lo ri in paket ri e ramram tole sal, wara le fal, foron maleh kiri i tapak.”

⁴ Berberat na fafausum kia ri ka kiliis u aragii, “Kiptin biil sau igii, fia keren kep ti inen wah, isi ik fasih una fen ri tikii?”

⁵ Iesu ka diik ri aragii, “Ifis e beret ae sing gam?”

Ri ka kiliis u aragii, “Ifit.”

⁶ Ke Iesu ka fas fanu ae isi rin kiis na nanal. Ke ka kep ifit e beret ae, ka fotrokap usuf God, ke ka sibik u ma ka ta u usuf berberat na fafausum kia isi rin tulus fanu ini. Ma berberat na fafausum kia ri ka tel u arae i use ta u. ⁷ I mel e fal e birbiro kok sabin tinaiwa, ka fotrokap sabin usuf God isi, ke ka fas berberat na fafausum kia isi rin tulus fanu ini. ⁸ Fanu ri ien ma ri ka mas, ke berberat na fafausum kia ri ka siing fafuun ifit e kes ini foron tigan inen ae ri mas tiga. ⁹ Wewes lon fanu tamat tikii aiwa, ifasih aragii ifet e arip. Aunbiing ri ka ien tikii, ke Iesu ka wuun sarara ri. ¹⁰ Ke ka wof na mon turan berberat na fafausum kia ke ri ka awes una falifuh na Dalmanuta.

Foron Farasi ri fas Iesu isi in Fatapiek ti Fakileng (Mt 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Foron Farasi ri ka tapiék ke ri ka tipes fapue tura Iesu. Ri ier isi tof u, ke ri ka fas u isi in fatapiék ti fakileng tinbae na kukulii. ¹² Iesu ka mangeh, ma ka tara aragii, “Sanih e wara ae ulul na fanu igii ri ka fas iau isi ian fatapiék ti fakileng? Tekentu kanaka ia fas gam, biil tom ian fatapiék ti fakileng usuf gam.” ¹³ Ke ka la koseng ri, ka wof fis na mon, ma ka sopaket dan kawil una nenge buli.

Fafanau isi Is ken foron Farasi ke Is ke Erot

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Berberat na fafausum kia ri ruruu le rin kep ti fal e beret, isau le ri kep i tikii tutus sau e beret tura ri na mon. ¹⁵ Ke Iesu ka fanau ri aragii, “Gamen tumarang isi is ken foron Farasi turan is ke Erot.”

¹⁶ Ri ongen u arae, ke ri ka ngurke fafis kamtinan orek ae na fotpoto ri tom, aragii, “I use u arae, wara le biil ti beret arer.”

¹⁷ Iesu ka usum tah na sanih ri ngurke u, pesu ka diik ri aragii, “Isi sanih gam ka tara le biil ti beret? Arafah, biil biitom gam iliim u, ke biil biitom gam malal lo? Balmi i kubunor biitom? ¹⁸ Imel e matmi, isau le biil ifasih gamen par ini. Ke imel e balbalu gam, isau le biil ifasih gamen wong ini. Gam wol pes u, ¹⁹ aunbiing ia sibik ta ilim e beret usuf ilim e arip e fanu. Ifis e kes gam fafuun u ini foron tigan beret ae fanu ri mas tiga?”

Ri ka kiliis u aragii, “Sangful ini u.”

²⁰ Ke ka diik ri sabin aragii, “Ke aunbiing ia sibik ta ifit e beret usuf ifet e arip e fanu, ifis e kes gam fafuun u ini foron tigan beret ae fanu ri mas tiga?”

Ma ri ka kiliis u aragii, “Ifit.”

²¹ Ke ka diik ri aragii, “Arafah, biil biitom gam malal?”

Iesu i Farokap Matan nenge Kut na Betsaida

²² Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka tapiiek na Betsaida, ke fal e fanu ri ka tangne nenge kut usuf i, ma ri ka sising u isi in sigil iun mata. ²³ Ka pose na liman kut ae, ke ka tangne ufu tina maleh ae. Aunbiing ka ubis ta matan kaltu ae, ke ka luun iun lima na iun mata, ke ka diik u aragii, “O ka par ti tier?”

²⁴ Ke kaltu ae ka sake paklu, ke tarah, “Ia par fanu. Isau le ri par arae foron au ri la.”

²⁵ Ke Iesu ka luun iun lima sabin na iun mata kut ae, ke ru ka sapeng fis, ke ka par fakasi foron tier tikii. ²⁶ Iesu ka wuun ufu una fel kia, ke ka fas u aragii, “Gong o soleng maleh ae.”

Pita i Famalal u le Iesu i e Mesaia
(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Ke Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka la una foron maleh fatat isi Sisaria Filipai. Aunbiing ri toltole sal la, ka diik ri aragii, “Fanu ri tara le iau e seh?”

²⁸ Ke ri ka kiliis u aragii, “Fal e fanu ri tara le wo e Jon Tom tel Bapitaiso, fal ri tara le wo Elaisa, ke fal ri ka tara le wo neng lon foron poropet.”

²⁹ Ke ka diik ri sabin aragii, “Arafah lo gam, gam tara le iau e seh?”

Ke Pita ka kiliis u aragii, “O e Mesaia.”

³⁰ Ke ka tikale ri le gong ri fas tikas ini le i e seh.

Iesu i Oretek Famu isi Minet kia
(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Ke namih Iesu ka tanwaran fausum berberat na fafausum kia aragii, “Kalalik ken Kaltu in kalsakai in fuun e tatawin, ke foron famfamu, foron laulaumet na pris ke foron tom fafausum ini nagogon rin ta pokta ri usuf i. Rin siimete u, isau le nami na in tuul e biing in aptih fis sabin.”

³² I famalal fakasi tom e orek kia, pesu Pita ka lame ufu koseng ri ma ka tikale u le gong i orek arae.

³³ Iesu ka giliim ke ka par berberat na fafausum kia, ke ka fakiing Pita aragii, “Satan! Fin koseng iau! Wara le biil o mi na wolwol ke God, biil. O mi sau na wolwol ken fanu.”

³⁴ Ke Iesu ka tawi turim gur na fanu ae turan berberat na fafausum kia usuf i, ke ka fas ri aragii, “Male tikas i ier le in mih lo iau, in fapuh u tom, ma ik kusep aupaket kia, isi ik mi lo iau. ³⁵ Wara le seh i gong kale liu kia, ke in mangmangal koseng u, isau le seh i sok ufu liu kia i wara lo iau ke Rokap na Fafas, in liu. ³⁶ Male tikas i kep tikii foron tier tina piklinbat, isau le ka falaulau tanwa, in farokap u arafah? ³⁷ Ke in ta sanih una fiil kiliis tanwa? ³⁸ Fanu na ulul igii, ri liu na palgan sinang laulau ma liu kiri i tapak koseng God. Male tikas lo ri i matlawen lo iau ke na foron orek kiak, Kalalik ken Kaltu sabin in matlawen lo, aunbiing in tapiiek ini memeh ke Tama turan foron kalkaluu na angelo.”

9

¹ Ke ka fas ri aragii, “Tekentu kanaka ia fas gam, fal lo gam igii gam ti la, biil biitom gamen met, ke gamek par matanfuntih ke God in tapiiek ini rakrakai.”

I Sokiliis e Pununfo Iesu (Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Iwon e biing namih, Iesu ka lame pes Pita, Jems ke Jon ma rifet ka tatkau keskes na nenge tara pungpung. Aiwa rituul ka par pununfo ka sokiliis. ³ Ma kilkiliis kia ka lala pos ma ka kilangkilang. Biil tikas tinaga na piklinbat i fasih in gorse ti kaen ma ik pos arae. ⁴ Ke ituul e kalalik na fafausum ae rituul ka par Elaisa ru e Moses ru ka tapiiek ma ru ka ororek la tura Iesu.

⁵⁻⁶ Ma tuul kalalik na fafausum, rituul ka lala sokeh ma Pita biil mang i usum le sani in use u, pesu ka tara sing Iesu aragii, “Tom fafausum, i rokap le kerer mang agawa.

Kemtuulen tel in tuul e palpalbuang, neng kiam, neng ke Moses ke neng ke Elaisa.”

⁷ Namih, nenge laukaf ka tapiiek ke ka afit ri. Ma kinen tikas ka orek tina laukaf ma ka tara aragii, “Igii e kalalik kiak ae ia ier kanaka isi. Gamen wong sing i.”

⁸ Aunbiing rituul ka parpar sabin, biil mang rituul par tikas, Iesu keskes mang tinaiwa na aisa rituul.

⁹ Ke, aunbiing rifet puhpuh la tinbae na pungpung ae, Iesu ka tikale rituul aragii, “Gong gamtuul fas tikas ini sanih gamtuul par ta u, papang na aunbiing Kalalik ken Kaltu in aptih fis.”

¹⁰ Rituul ka im isi kamtinan orek ae, ke rituul ka diik fafis rituul tom aragii, “Sanih e kamtina e apaptih fis?”

¹¹ Ke rituul ka diik Iesu aragii, “Sanih e wara ae foron tom fafausum ini nagogon ri ka tara le Elaisa in fis famu?”

¹² Ka kiliis rituul aragii, “Tekentu tom, Elaisa in fis famu ma ik fatortores fafis foron tier tikii. Ke sanih e wara sabin ae ri ka siit ta u na Buk na Gogoh le Kalalik ken Kaltu in kalsakai in fuun e fangungut ma rik fakawe ufu? ¹³ Ma igii, ia fas gamtuul, Elaisa ka tapiiek tah, ma fanu ri ka tel ta sinang laulau usuf i namin wolwol kiri, arae tom ri siit ta u na Buk na Gogoh ulo.”

*Iesu i Tel ufu nenge Tanwa Laulau Koseng nenge Kalalik
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)*

¹⁴ Aunbiing Iesu turan ituul e kalalik na fafausum kia rifet ka puh fis isi tafe fal e berberat na fafausum, rifet ka par tara gur na fanu turan foron tom fafausum ini nagogon ri famam fapue turan berberat na fafausum.

¹⁵ Ma aunbiing sau fanu ae ri par Iesu, ri ka lala bitit, ke ri ka filau isi, ma ri ka faorek pes u.

¹⁶ Ke, Iesu ka diik berberat na fafausum kia aragii, “Gam fapue tura ri kunan sanih?”

¹⁷ Nenge kaltu tinawii na fatpoton fanu ae ka kiliis u aragii, “Tom fafausum, ia lame kalalik kiak igii usuf wo, wara le tanwa laulau i susuef ulo, ke biil i fasih in orek. ¹⁸ Aunbiing i fatalos u la, in faluut u na nanal. Busbus ik suuh tina ngusu ke ik faririt ngisa ma ik sorokai e fo. Ia sising ta berberat na fafausum kiam isi rin tel ufu tanwa laulau ae koseng u, isau le biil ri fasih.”

¹⁹ Iesu ka kiliis ri aragii, “Gam na ulul igii, biil gam unune. Ia ka kiis dolo tah tura gam. Nangis mang gamek unune? Lame kalalik ae usuf iau.”

²⁰ Ke, ri ka lame u usuf i. Ma aunbiing tanwa laulau i par Iesu, fanpil ka faluut kalalik ae una nanal, ke ka gogkok, ma busbus ka suuh tina ngusu.

²¹ Iesu ka diik taman kalalik ae aragii, “Nangis i tanwara?”

Ka kiliis u aragii, “I tanwara lo na aunbiing i fabiro kalalik biitom. ²² Ka fuun tah e aunbiing tanwa laulau i luu la ini una yiif, ke una dan isi siimete u. Male ifasih on tel ufu tanwa laulau koseng u, ke on mais kamah ma ok lupes kamah.”

²³ Iesu ka fas taman kalalik ae aragii, “Isi sanih o ka tara le male ia fasih? Seh i unune ifasih in tel foron tier tikii.”

²⁴ Fanpil ke taman kalaklik ae ka tara aragii, “Ia unune, isau le biil i to laumet. Ok lupes iau isi unune kiak ik laumet.”

²⁵ Iesu ka par u le tara gur na fanu ri ka faruruh kale ri, pesu ka balkut lon tanwa laulau ae ma ka tarah, “Tanwan baut ke tabilikut! Ia fas o, on suuh koseng kalalik ae ke gong sabin o susuef ulo.”

²⁶ Tanwa laulau ae ka lala ngangeh, ke ka gule faluut u, ma ka suuh koseng u. Ma kalalik ae ka borong la mang arae nenge minet, ma fanu fuun ri ka tara le, “I met.”

²⁷ Isau le Iesu ka pose na lima, ka faptih u, ma ka sotih.

²⁸ Aunbiing Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka kau una fel, ke ri ka diik fakum u sau aragii, “Isi sanih ke biil ifasih kemen tel ufu tanwa laulau koseng kalalik ae?”

²⁹ Iesu ka kiliis ri aragii, “Matngan tanwa laulau arae, rin tel ufu sau ini sising. Biil ini ti tier sabin.”

*Iesu ka Oretek sabin isi Minet kia
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)*

³⁰⁻³¹ Ri ka aptih tinaiwa ma ri ka soleng nanal na Galili. Iesu i ier le in fausum berberat na fafausum kia, pesu biil i ier le tikas in usum na falifuh ae ri la wa. Ma Iesu ka tara aragii, “Rin ta ufu Kalalik ken Kaltu una liman fanu ma rik siimete u. Ma na fatuul u e biing in aptih fis sabin.” ³² Isau le biil ri malal una kamtinan orek kia, ke ri ka sokeh isi rin diik u.

*Seh i Laumet?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)*

³³ Ri ka tapiek na Kapernaum. Ma aunbiing ri tinaiwii na palgan fel, Iesu ka diik ri aragii, “Sanih gam famam fapue kuna tole sal?” ³⁴ Isau le biil ri kiliis u, wara le ri fapue tah tole sal le seh i laumet lo ri tikii.

³⁵ Iesu ka kiis ke ka kam sangful ini u e kalalik na fafausum kia ma ka fas ri aragii, “Male tikas i ier le in tapiek famfamu, in fasabiro u tom ke ik tapiek tom foim ken fanu tikii.”

³⁶ Ke, ka tangne pes nenge fabiro kalalik ma ka fasotih u na fatpoto ri, ka diit papte u, ke ka fas ri aragii, ³⁷ “Male tikas i somangat pes ti fabiro kalalik arae neng igii na asang, i somangat pes iau sabin. Ke male tikas i somangat pes iau, biil i somangat pes iau sau, i somangat pes ier tom ae i wuun ufu ta iau.”

*Seh biil i Tikale kerer i neng lo kerer
(Lk 9:49-50)*

³⁸ Jon ka fas Iesu aragii, “Tom fafausum, kemem par nenge kaltu i tel ufu foron tanwa laulau ini asam, ke kemem ka ier isi tikale u, wara le biil i neng lo kerer.”

³⁹ Iesu ka fas ri aragii, “Gong gam tikale u. Biil ifasih tikas in fatapiek ti fakileng ini asang, ke namih sau ik use ti tier laulau ulo iau. ⁴⁰ Wara le seh biil i tikale kerer, i neng lo kerer. ⁴¹ Tekentu kanaka, ia fas gam, male tikas i faumin gam ini ti kap na dan, wara le gam ke Karisito, in kep fifiil kia tom.

Foron tier ae i Faluut Fanu la na Sinang Laulau

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² “Male seh i faluut tikas lon birbiron berberat igii ae ri unune lo iau, in rokap le rin kabet ti tara fat tah na kongkongo ma rik fadom ta u na palgan tes. ⁴³⁻⁴⁴ Male limam i faluut o na sinang laulau, ke on ting ufu. In rokap male on kep liu fitliu ini kumuk, tarama o ka sok ini iu e limam turim na tara yiif ae biil i met la. ⁴⁵⁻⁴⁶ Male nenge kekem i faluut o na sinang laulau, ke on ting ufu. In rokap male on kep liu fitliu ini kumuk, tarama rin lin o turan iun kekem turim una tara yiif.* ⁴⁷ Male nenge kolson matam i faluut o na sinang laulau, on au ufu. In rokap male on kau na matanfuntih ke God ini in tikii sau e kolson matam, tarama rin lin o ini iun kolson matam turim una tara yiif.

⁴⁸ Aiwa na yiif ae,
‘foron sisii ae in sus ri, biil ri met la,
ke yiif sabin ae biil i met la.’ ”

⁴⁹ Fan Iudaia ri fafuuu foron fafen la usuf God ini tes, arae sau rin fafuuu fanu tikii ini yiif.

⁵⁰ Tes i rokap, isau male in rop e musmus lo, ke arafah mang rin famusmus fafis u arae? Biil ifasih. Tes i farokap

* ^{9:45-46}: Fale tom tausum na Buk na Gogoh ri wol le fal e orek sabin na rina igii, i arae: Aiwa na yiif ae, foron sisii ae in sus ri, biil ri met la, ke yiif sabin ae biil i met la.

foron inen la, arae gam sabin gamen tapiiek arae rokap na tes ae in fatapiiek siaroh na fatpoto gam.”

10

Gong tikas i Lin Antu

(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

¹ Ke, Iesu ka aptih tinaiwa, una nanal na Iudaia, ma ka sopaket dan na Ioridan. Ma tara gur na fanu ri ka la usuf i, ke ka fausum ri arae tom i tel u la.

² Fal e Farasi ri ka la usuf i isi rin tof u. Ke ri ka diik u aragii, “I tortores tom na nagogon kirer le nenge kaltu in lin antu, le biil?”

³ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Moses i ta Nagogon arafah tah usuf gam?”

⁴ Ri ka kiliis u aragii, “Moses i somangat le nenge kaltu in sisiit na nenge aun buk una puk fakekel, isi ik lin antu.”

⁵ Iesu ka fas ri aragii, “Moses i siit ta nagogon ae usuf gam i wara le balmi i sorokai kanaka. ⁶ Isau le, tina tanwaran fakfakiis, ‘God i fakiis ta fanu, isi rin tapiiek tamat ke fifin.’ ⁷ ‘I e wara ke nenge kaltu ik la koseng tama ru e tina, ma ik kiis turim tura antu, ⁸ isi ruk tapiiek arae itikii sau.’ Ma biil mang in u lo ruh, run tapiiek arae itikii sau. ⁹ Pesu, sanih ae God ka faturim ta u, gong tikas i tempaek u.”

¹⁰ Ri ka fis sabin una fel, ke berberat na fafausum ri ka diik Iesu sabin isi sanih ae i use ta u. ¹¹ Ka kiliis ri aragii, “Male tikas i lin antu, ma ka telpes ti fifin sabin, kaltu ae i tel sinagun puur usuf antu famu. ¹² Ke, male ti fifin i lin antu ma ka telpes tikas sabin, fifin sabin ae i tel sinagun puur.”

Iesu i Fakalok Birbiron Berberat

(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³ Fale fanu ri ka filange birbiron berberat usuf Iesu isi in luun lima na olri. Isau le berberat na fafausum kia ri ka tikale ri. ¹⁴ Aunbiing Iesu i par u arae, ma ka ngaliaf ke ka fas ri aragii, “Gam sok ufu birbiron berberat ae usuf iau. Gong gam tikale ri. Wara le matanfuntih ke God, ken fanu ae ri arae berberat igii. ¹⁵ Tekentu kanaka ia fas gam, male tikas i ier isi in kau na matanfuntih ke God, isau le biil i arae fabiro kalalik, biil tom ifasih in kau.” ¹⁶ Ke ka diit pes berberat ae, ka luun iun lima lo ri, ke ka fakalok ri.

*Kaltu ae i Fuun e Minsik kia i Orek tura Iesu
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Aunbiing Iesu ka tipes la sabin, nenge kaltu ka filau usuf i, ke ka ilepul na mata, ma ka diik u aragii, “Rokap na Tom Fafausum, sanih ian tel u isi iak kep liu fitliu?”

¹⁸ Ke Iesu ka kiliis u aragii, “Isi sanih o ka foteng iau le ia rokap? Biil tikas i rokap, God keskes sau. ¹⁹ O ka usum tah na foron nagogon: ‘Gong o siimete tikas, gong o tel sinangun puur, gong o suksukuum, gong o tiu foes tikas, gong o lem pes ti tier ken tikas, on bulat lo tamam ru e tinam.’”

²⁰ Kaltu ae ka kiliis u aragii, “Tom Fafausum, tipes u na aunbiing ia kalalik tah, ka papang igii, ia misuut la na foron nagogon tikii igii.”

²¹ Iesu ka par una mata, ma ka mais kanaka u, ke ka tara sing i aragii, “Nenge tier biitom on tel u. La ma ok luun foron minmaram tikii isi fanu rik fiil u ma pitkalang lo, on ta u usuf foron lauu. Male on tel u arae, kiam e minsik buuii na kukulii. Namih ok fis, ke ok mi lo iau.”

²² Aunbiing i ongen orek ae, ka bututuk e mata, ma ka la turan mamais, wara le ifuun kanaka e minmara.

²³ Iesu ka giliim usuf berberat na fafausum kia ke ka tara aragii, “I ngangaten kanaka isi fanu ae i fuun e minsik kiri, rin kau na matanfuntih ke God.”

²⁴ Berberat na fafausum kia ri ka lala bitit na orek ae. Isau le Iesu ka tara sabin sing ri aragii, “Berberat kiak, i ngangaten kanaka isi fanu rin kau una matanfuntih ke God. ²⁵ I ngangaten usuf kamel isi in kau na solsol na nil una somap, isau le i ngangaten kanaka usuf nenge kaltu ae ifuun e minsik kia isi in kau na matanfuntih ke God.”

²⁶ Berberat na fafausum ri ka lala bitit ma ri ka diik fafis ri tom aragii, “Male i arae, ke seh mang ifasih in kep liu fitliu?”

²⁷ Iesu ka par usuf ri, ke ka tarah, “Fanu biil i fasih rin tel u, isau le God, i fasih in tel foron tier tikii.”

²⁸ Pita ka tara sing Iesu aragii, “Par u, kemem ka la koseng foron tier tikii tah kimem, ke kemem ka mi lo wo.”

²⁹ Iesu ka fas u aragii, “Tekentu kanaka ia fas o, biil ti kaltu ae i la koseng fel kia, le koseng tualik le fenelik, le koseng tina ru e tama, le koseng berberat kia, le koseng nanal kia, iwara lo iau ke na Rokap na Fafas, ³⁰ ae na liu igii, ma in kep in fuun tom e tier. In kep nenge mar e fel, nenge mar e tualik, nenge mar fenelik, nenge mar e tina, nenge mar e kalalik kia ke nenge mar e sun nanal kia, ke fanu rin ta fangungut sabin usuf i. Ke na liu ae namih in kep liu fitliu. ³¹ Isau le ifuun ae ri famu ta igii, namih rin mih, ma fanseh ae ri mih igii, namih rin famu.”

Fatuul u e Aunbiing Iesu i Use u le in Met

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Iesu i famfamu la ini berberat na fafausum kia, aunbiing ri tatkau una Ierusalem. Ke berberat na fafausum kia ri ka lala bitit, ma fanu sabin ae ri mi lo ri, ri ka sokeh. Iesu ka lame pes sangful ini u e kalalik na fafausum kia, ke ka fas ri sabin ini sanih ae in tapiek lo. ³³ Ka fas ri aragii, “Gam par u, igii kerek tatkau mang una Ierusalem. Ke rik ta ufu Kalalik ken Kaltu mang una liman foron laulaumet na pris ke foron tom fafausum ini nagogon. Rin nagogon u isi ik met, ke rik ta ufu usuf fanu ae biil ri fan Iudaia.

³⁴ Rin morot ini, rin ubis u, rin pis u ke rik siimete u. Isau le na fatuul u e biing, ik aptih fis sabin.”

Sising ke Jems ru e Jon usuf Iesu

(Mt 20:20-28)

³⁵ Namih, iun kalalik ke Sebedi, Jems ru e Jon, ru la usuf Iesu ke ru ka tara aragii, “Tom Fafausum, kama ier le on tel sanih ae kaman sising u sing o.”

³⁶ Ke ka diik ru aragii, “Sanih kamu ier isi ian tel u kimuh?”

³⁷ Ru ka fas u aragii, “Aunbiing on tapiiek king, on fakiis kamah na memeh kiam, isi kertuulek nagogon turim, neng na miam ke neng na kaisam.”

³⁸ Iesu ka kiliis ruh aragii, “Biil kamu usum na sanih ae kamu sising isi. Arafah, ifasih kamun yin tina kap ae ia yin lo? Ke ifasih kamun kep bapitaiso ae rin baptais iau ini?”*

³⁹ Ru ka kiliis u aragii, “Kama fasih.” Iesu ka fas ruh aragii, “Kamun yin tina kap ae ia yin lo, ke kamun kep bapitaiso ae rin baptais iau ini. ⁴⁰ Isau le isi kiis na miang le na kaisang, biil ia parpar lo isi iak ta u. God tom in ta u usuf fanseh ae ka fageges ta u usuf ri.”

⁴¹ Aunbiing nenge sangful e kalalik na fafausum ri ka ongen u arae, ri ka ngaliaf ulo Jems ru e Jon. ⁴² Iesu ka kam turim ri, ma ka tarah, “Gam usum lo le fanseh ae ri foteng ri arae foron king ken fanu ae biil ri fan Iudaia, ri nagogon falaulau fanu la. Ma foron piran famfamu kiri sabin ri luun foron rakrakai na nagogon la na olon fanu. ⁴³ Isau le gong gam tara arae ri. Male tikas i ier isi le in tapiiek laulaumet kimi, ke in fasabiro pes u tom ma ik tapiiek tom foim kimi. ⁴⁴ Ma seh i ier isi in famfamu kimi, ke in arae fafauun ken fanu tikii. ⁴⁵ Wara le Kalalik ken Kaltu sabin biil i tapiiek isi

* 10:38: Fale tom tasum ri wol le kap i e fakileng na fangungut ae Iesu in kalsakai u, ke bapitaiso i e fakileng na minet kia

fanu rin tel foim una lupes u. I tapiék isi i tom in tel foim una lupes fanu, ke ik ta liu kia tom, una fasengsegeng fanu fuun.”

Iesu i Faliu nenge Kut

(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Ke ri ka tapiék na Jeriko. Aunbiing Iesu turan berberat na fafausum kia ke tara gur na fanu sabin ri aptih tinaiwa, nenge kaltu ae i kut, asa e Bartimeus (kamtinan as ae le kalalik ke Timeus), i kiis la na baban sal isi sising fanu. ⁴⁷ Aunbiing i ongen u le Iesu tina Nasaret apie, ka tautau aragii, “Iesu, kalalik ke Dewit, on mais iau!”

⁴⁸ Ma fanu fuun ri ka tikale u isi gong i tautau. Isau le ka lala tautau mang tom aragii, “Kalalik ke Dewit, on mais iau!”

⁴⁹ Iesu ka sotih ma ka tarah, “Tawi u uga.” Ri ka tawi pes kut ae, ke ri ka tara sing i aragii, “On laes! Aptih! Iesu i tawi o.” ⁵⁰ Bartimeus ka tel ufu kaen ae i boboh la ini, ka sotih ma ka la usuf Iesu.

⁵¹ Ke Iesu ka diik u aragii, “Sanih o ier isi le ian tel u ini wo?”

Kut ae ka kiliis u aragii, “Tom fafausum, ia ier isi ian par.”

⁵² Iesu ka fas u aragii, “La, unune kiam ka faliu ta wo.” Fanpil ka par, ke ka mi lo Iesu tole sal.

11

Iesu i Kau na Ierusalem arae King

(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

¹ Ri ka la fatat isi Ierusalem, ma aunbiing ri ka tapiék na Betfage ke Beteni na Pungpung na Olif, Iesu ka wuun ufu iwu e kalalik na fafausum kia. ² Ke ka fas ruh aragii, “Kamu la una maleh ae na famu lo kamuh. Aunbiing kamun tapiék, kamun par nenge natun dongki ae biil biitom tikas

i kiis lo, ri kabet ta u aiwa. Kamu puk ufu ke kamuk date u uga. ³ Male tikas in diik kamuh le, ‘Isi sanih kamu ka tel u arae?’ kamun kiliis u aragii, ‘Kumguui i ier isi, ma biil in sawin, ke ik filange fafis u sabin.’ ”

⁴ Aunbiing ru ka la, ru ka par tafe dongki ae ri kabet ta u na nenge matanfel, na bulin sal, ke ru ka puk pes u. ⁵ Fal e fanu ae ri sotih la aiwa, ri ka diik ruh aragii, “Kamu puk ufu dongki ae isi sanih?” ⁶ Ru ka kiliis ri ini orek ae Iesu i fas ta ruh ini, ke ri ka somangat ufu usuf ruh. ⁷ Ru ka tangne dongki ae usuf Iesu, ke ru ka tel ufu iun boboh kiruh, ke ru ka sol ini na olon dongki ae, ma Iesu ka kiis lo. ⁸ Ke fanu fuun sabin ri ka tel ufu foron boboh kiri, ma ri ka sol ini tole sal. Fale fanu sabin ri pakat foron akan au tina potormok, ma ri ka sol ini tole sal. ⁹ Ma fanu ae ri famu, ke fanu ae ri mih, ri ka tautau aragii, “Osana!

Fafakalok sing God, usuf seh ae i la uga ini asa Kumguui!

¹⁰ Fafakalok sing God una matanfuntih ke tama kerer Dewit ae in tapiek!

Osana ubae na mawe!”

¹¹ Aunbiing Iesu ka tapiek bae na Ierusalem, ka kau na Felun Sising. Ka par tikii ta foron tier, ke ka fis sabin una Beteni turan sangful ini u e kalalik na fafausum kia, wara le ka efef mang.

*Iesu i Bo Au na Fik
(Mt 21:18-19)*

¹² Na biing namih, aunbiing ri fis tina Beteni, Iesu ka fitol. ¹³ Ka par nenge au na fik tina tapak, i batong rokap. Ke ka la isi par u, isi ti fal e fua. Aunbiing i tapiek aiwa na pikli, ka par u le biil ti fua, awu kanan sau, wara le biil biitom e taul fua ken fik. ¹⁴ Ke ka fas au na fik ae aragii,

“Tipesu igii ma namih, biil sabin tikas in ien ti fuam.” Ke berberat na fafausum kia ri ongen u i use u arae.

Iesu i Fes fasuuh Fanu tina Felun Sising

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹⁵ Aunbiing ri ka tapiiek na Ierusalem, Iesu ka kau na palgan ubiif kale Felun Sising, ma ka fes fasuuh fanu aiwa ae ri famam fifiil, turan fanu sabin ae ri kep foron tier isi fanu rik fiil u. Ka fabereng foron luuf ini fanu ae ri famam sokiliis pitkalang*, ke foron luuf ken fanu ae ri kep foron bun una fifiil. ¹⁶ Ma biil i somangat pes fanu isi rin soleng palgan ubiif kale Felun Sising, ini foron tier una fifiil. ¹⁷ Aunbiing i fausum ri, ka tarah, “Ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, ‘Rin foteng fel kiak le felun sising ken fanu tikii na piklinbat.’ Isau le gam ka tel u bin arae ‘salan mumun ken foron tom sisii.’ ”

¹⁸ Foron laulaumet na pris ke foron tom fafausum ini nagogon sabin ri ka ongen u, ma ri ka tipes im sal una siimete Iesu. Ri sokeh u, wara le fanu tikii ri bitit na foron fafausum kia.

¹⁹ Na efef, Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka aptih koseng Ierusalem.

Au na Fik ka Mang

(Mt 21:20-22)

²⁰ Na biingbiing, ri ka fis sabin una Ierusalem, ke ri ka par u le au na fik ae ka mang tah tinbae na mawe ubuif sikit na foron bauli. ²¹ Ke Pita ka wol pes orek ke Iesu ke ka fas u aragii, “Rabi! Par au na fik ae o bo ta u, ka mang tah!”

* 11:15: Fan Iudaia ri tikale fanu isi gong ri fafen na Felun Sising, ini pitkalang ken fan Rom ke tina fal e maleh sabin, wara le i mel e tantanwa foron king kiri ae lo. Pesu, ri sokiliis u na Felun Sising una pitkalang kiri tom.

²² Iesu ka kiliis u aragii, “Gamen unune lo God.
²³ Tekentu kanaka ia fas gam, male tikas in fas pungpung igii le, ‘Aptih, ma ok luut na palgantes,’ ke in tapiek tom arae. Isau le gong iu e wolwol kia, in unune tom le in tapiek. ²⁴ Pesu, ia ka fas gam, sanih ae gam sising tah isi, gamen unune le gam ka kep ta u, ke God ik ta u usuf gam. ²⁵⁻²⁶ Aunbiing gam sotih ma gam ka sising, ke gam ka wol pes ti sinang laulau ae tikas i tel ta u ulo gam, gamen wol ufu, isi Tata buui na kukulii ik pa ufu foron sinang laulau sabin kimi.”†

*Ri Galte Iesu isi Rakrakai ae i Tel Foim ini
 (Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)*

²⁷ Ri ka tapiek sabin bae na Ierusalem, ma aunbiing Iesu ka la na palgan ubiif kale Felun Sising, foron laulaumet na pris, foron tom fafausum ini nagogon turan foron famfamu ri ka la usuf i. ²⁸ Ma ri ka diik u aragii, “Rakrakai tingah o tel foron tier igii ini? Seh i ta rakrakai sing o, isi o ka tel foron tier igii ini?”

²⁹ Iesu ka kiliis ri aragii, “Ia sabin ian diik gam ini nenge fagalte. Male gamen kiliis iau, ke ian fas gam ini rakrakai sah ae ia tel foron tier igii ini. ³⁰ Gam fas iau, tingah e bapitaiso ke Jon? Tinbae na kukulii, le sing fanu sau?”

³¹ Ke ri ka ngurke u tom na fatpoto ri aragii, “Male keren tara le, ‘tinbae na kukulii,’ ke in diik kerer le, ‘Isi sanih biil gam unune lo?’ ³² Isau, male keren tara le, ‘sing fanu,’ ke fanu rin ngaliaf ulo kerer.” Wara le fanu tikii ri unune le Jon i nenge poropet. ³³ Ke, ri ka kiliis Iesu sau le, “Biil keme usum lo.”

Ke Iesu ka fas ri aragii, “Iau sabin biil ian fas gam ini rakrakai tingah ia tel foron tier igii ini.”

† 11:25-26: Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le fal e orek biitom na rina igii, i arae: Isau, male biil gam wol ufu sinang laulau kia, Tata sabin buui na kukulii biil in pa ufu foron sinang laulau kimi.

12

*Orek Fatoftof lon foron Tom Foim na Porpor Wain
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)*

¹ Namih, Iesu ka tipes fas ri sabin ini foron orek fatoftof aragii, “Nenge kaltu i so nenge porpor wain ma ka ubiif kale u. Aiwa na palgan porpor wain, ka tuung nenge fat una bing turim danun wain, ke ka tel nenge fabiro fel ae i kangkang tom ken tom parpar kaleh. Ke ka ta u bii e porpor wain ae usuf fal e tom foim isi rik parpar kale lo, ma ka la una nenge maleh tapak. ² Na taul lulus, ka wuun ufu nenge fafauun usuf foron tom foim ae, isi ti fal e fuan wain tina porpor wain kia. ³ Isau le foron tom foim ae ri ka luse u ma ri ka pakti, ke ri ka wuun fafis foes u sau. ⁴ Ke kaltu ae porpor wain kia, ka wuun ufu nenge fafauun sabin usuf ri, ri ka paket u na paklu ke ri ka famatlawen u. ⁵ Ka wuun ufu nenge fafauun sabin, ke ri ka siimete u. Ka wuun ufu ifuun sabin, isau le ri ka paket fal ke ri ka siimete fal.

⁶ “Ka tikii mang aiwa tura, e kalalik tutus kia, ae i ier kanaka isi. Pesu ka wuun ufu mang usuf ri, wara le i wol le rin bulat lo. ⁷ Isau le foron tom foim ri ka put orek turim aragii, ‘Apiek mang e ier ae in ti kiliis tama. Gam la ma kerek siimete u, isi kirer mang e porpor wain igii.’ ⁸ Ke ri ka luse u, ma ri ka siimete u, ke ri ka lin fasuuh u tina porpor wain ae.

⁹ “Sanih sabin kaltu ae porpor wain kia ik tel u? In la ma ik siimete foron tom foim ae ma ik ta porpor wain ae usuf fal e fanu keskes. ¹⁰ Arafah, biil gam wes sun orek ae na Buk na Gogoh? I use u le,

‘Tuh ae foron tom tel fel ri pue ta u,
ka tapiék rakrakai na tuh.

¹¹ Tier igii Kumguui tom i tel ta u,

ma i rokap kanaka na parpar kirer.* ”

¹² Ke foron famfamu ken fan Iudaia ri ka im sal isi rin luse Iesu, wara le ri usum le i use orek fatoftof igii ulo ri. Isau le ri soke tara gur na fanu, pesu ri ka la koseng u.

Fagalte isi Fiil Takiis usuf Sisar

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Namih ri ka wuun ufu fal e Farasi ke fal e tala Erot usuf Iesu isi tata kuun pes u, isi rik tiu u ini ti fal e orek kia.

¹⁴ Aunbiing ri la usuf i, ri ka tarah, “Tom fafausum, kemen usum le wo tom tortores, biil o wol pes sanih fanu ri use u ulo wo. Foron fafausum kiam i fasih sau usuf fanu tikii ma o fausum tekentu ri la tom ini sinangu God. Arafah, i tortores le keren fiil takiis usuf Sisar le biil? ¹⁵ Arafah, keren ta u le biil?”

Ka iliim ta lem kiri, pesu ka diik ri aragii, “Isi sanih gam ka ier isi tata kuun pes iau? Ti dinari[†] uga iak par u.” ¹⁶ Ke ri ka ta neng dinari usuf i. Ma ka diik ri aragii, “Tantanwa seh ke asa kiseh igii lo?”

Ke ri ka kiliis u aragii, “Ke Sisar.[‡]”

¹⁷ Iesu ka fas ri aragii, “Sanih ke Sisar, gamen ta u usuf Sisar, ma sanih ke God, gamen ta u usuf God.” Aunbiing ri ongen u, ri ka lala bitit.

Fagalte isi Fakekel na aunbiing na Apaptih fis

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ Ke foron Sadusi ae ri use u la le biil ti apaptih fis, ri ka la usuf Iesu ma ri ka diik u aragii, ¹⁹ “Tom fafausum, Moses i siit ta u usuf kerer aragii, male nenge kalu i met koseng antu, ma biil ti kalalik kiruh, ke tualik in telpes u ma ruk fakekel, isi in fatapieki tifal e berberat ke tualik ae

* 12:11: Par Buk Song (Psalms) 118:22-23 † 12:15: Pitkalang ken fan Rom ri foteng u ini dinari ‡ 12:16: Sisar i e asan laulaumet na matanfuntih na Rom, turan foron falifuh tikii ae ri kiis na piklin nagogon tina Rom.

ka met tah. ²⁰ Nenge ifit latualik, neng famu i fakekel ke ka met koseng antu, ma biil ti kalalik kiruh. ²¹ Ke fawu u e tualik sabin ka telpes fifin ae, ke ka met sabin koseng fifin ae ma biil ti kalalik kiruh. Ma fatuul u sabin arae. ²² Ifit e latualik tikii ae ri telpes fifin ae, isau le biil i fang ti kalalik kiri ke ri ka met. Namih, fifin mang ae ka met. ²³ Na biingen apaptih fis, fifin ae in antu seh tutus mang lo ri? Wara le ri tikii ri telpes ta u.”

²⁴ Iesu ka kiliis ri aragii, “Gam ka la ger tah, wara le biil gam usum na orek ae na Buk na Gogoh ke rakrakai ke God sabin. ²⁵ Aunbiing foron minet rin aptih fis, biil rin fakekel sabin, rin arae foron angelo buuui na kukulii. ²⁶ Gam use u le biil ti apaptih fis. Arafah, biil biitom gam wes ususe na au ae i sok, ae na buk ke Moses? God i fas Moses aragii, ‘Iau e God ke Abaram, God ke Aisak, ke God ke Jekop.’ ²⁷ God biil i God ken foron minet, biil. I e God ken fanu ae ri liu. Gam la ger kanaka.”

Iun Nagogon ae i Laumet Kanaka
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸ Neng lon foron tom fafausum ini nagogon ka la ma ka ongen Iesu i famam fapit turan foron Sadusi. I ongen Iesu i kiliis fakasi ri, ke ka diik u aragii, “Nagogon sah i laumet kanaka lon foron nagogon tikii?”

²⁹ Iesu ka kiliis u aragii, “Igii e nagogon ae i laumet kanaka, ‘Gam fan Israel, gamen ongen u, Kumguui, God kirer, i keskes sau i e God. ³⁰ Gamen ier isi Kumguui i e God kimi, ini balmi tikii, ini tanwa gam tikii, ini wolwol tikii kimi ke ini rakrakai tikii kimi.’ ³¹ Ma fawu e nagogon i aragii, ‘On ier isi ier ae na fatat o, arae o ier isi wo tom.’ Biil ti nagogon i laumet lon iwu e nagogon igii.”

³² Tom fafausum ini nagogon ae ka fas Iesu aragii, “Tom fafausum, i tekentu kanaka, i tortores e orek kiam, le God i tikii sau, ma biil sabin tikas awii. ³³ Keren ier isi God ini

balrer tikii, ke ini wolwol tikii kirer ke ini rakrakai tikii kirer, ke keren ier isi fanu tikii ae na fatat kerer, arae kere ier isi kerer tom. Iun nagogon igii, ru laumet kanaka lon foron fafen tikii usuf God ae ri fasok u la, ke fal e fafen sabin.”

³⁴ Aunbiing Iesu i par u le tom fafausum ae i kiliis fakasi u tom, ka fas u aragii, “Biil o tapak tina matanfuntih ke God.” Ke namih, biil sabin tikas i diik Iesu ini ti fagalte, wara le ri sokeh.

Mesaia i e Kumguui ke Dewit

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Iesu i famam fausum ri awii na Felun Sising, ma ka diik ri aragii, “Isi sanih foron tom fafausum ini nagogon ri ka tara le Mesaia i e kalalik ke Dewit? ³⁶ Tanwa Kalkaluu i susuef tah ulo Dewit ma ka tara aragii, ‘Kumguui i tara sing Kumguui kiak:

Kiis na miang,

papang na aunbiing ian luun foron tuui kiam
na piklin kekem.’

³⁷ Dewit tom i foteng ta Mesaia le Kumguui kia. Male arae, ke in tapiiek kalalik ke Dewit arafah?”

Tumarang lon foron Tom Fafausum ini Nagogon

(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

Tara gur na fanu ae ri laes kanaka aunbiing ri ongen orek ke Iesu.

³⁸ Ke aunbiing i fausum ri, ka tara aragii, “Gamen tumarang lon foron tom fafausum ini nagogon. Ri ier la isi rin kilkiliis ini foron dolon kaen, ke ri ier la isi rin faorek pes ri ini bulat na aunbiing ri sol na foron falifuh ae fanu ri la turim la wah. ³⁹ Ma ri ier isi kiis la tom na foron nian kiiskiis famu ae na foron felun lotu, ke nian kiiskiis ken foron laulaumet na foron tel inen. ⁴⁰ Ri fabilbiling foron makos la na date foron minmara ri, ke ri sising dolo la isi

fanu rik par ri. Na aunbiing na nagogon, rin kalsakai tara fangungut.”

Fafen ken nenge Makos

(Lk 21:1-4)

⁴¹ Iesu i kiis ta fatat isi salan luun pitkalang na Felun Sising, ke ka par fanu fuun ri famam lin turim pitkalang. Ifuun e fanu ae i fuun e minsik kiri, ri luun piran pitkalang aiwa na salan luun pitkalang. ⁴² Isau le nenge lauu na makos, ka la ma ka luun iwu sau e fabiro pitkalang.

⁴³ Iesu ka tawi pes berberat na fafausum kia, ke ka fas ri aragii, “Tekentu kanaka, ia fas gam, makos igii, i ta tara pitkalang kanaka lon fanu tikii igii. ⁴⁴ Ri ta ufu ituul sau ae i kiis tina foron minsik kiri. Isau le lauu na makos igii, i ta foron tier tikii ae in fasih na kiiskiis kia.”

13

Iesu i use u le Felun Sising in Laulau

(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Aunbiing Iesu ka suuh tina Felun Sising, neng lon berberat na fafausum kia ka tara sing i aragii, “Tom fafausum, par foron rokap na fel igii ae ri tel ta u ini foron pipiran fat.”

² Iesu ka kiliis u aragii, “Gam par piran fel igii. Namih, biil mang in tikii e fat in borong na olon neng, rin rabat u ma rik lin sabalke u.”

Foron Fakileng na Farfarop na Biing

(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Aunbiing Iesu ka kiis bae na olon Pungpung na Olif ma ri ka par una Felun Sising, Pita, Jems, Jon ke Enru ri ka diik fakum u le, ⁴ “Fas kemem, nangis foron tier igii in tapiék? Ke matngan fakileng arafah in finngas u le foron tier igii, fatat rin tapiék?”

⁵ Iesu ka fas ri aragii, “Gamen tumarang, tarama tikas ka fabal gam. ⁶ In fuun rin la ini asang, rin tara le, ‘Iau e Mesaia’, ke rin fabal ifuun. ⁷ Aunbiing gam ongen fapaket ke babauus na foron fapaket, gong gam nangnangih, wara le foron tier ae in tapiiek famu, isau le farfarop na biing biil biitom in tapiiek. ⁸ Nenge mat in aptih isi fapaket turan nenge mat, ke nenge matanfuntih ik aptih ma ik fapaket turan nenge matanfuntih. Gih turan fitol in tapiiek na fal e maleh. Foron tier igii i arae tanwaran fangungut ae nenge fifin i kalsakai u, aunbiing i fafang.

⁹ “Gam tumarang. Fanu rin ta ufu gam usuf foron tom nagogon ma rik pis gam awii na felun lotu. Gamen sotih na nagogon na matan piran famfamu ke foron king, i wara lo iau. Ke gamek famalal iau usuf ri. ¹⁰ Ma rin fafas famu ini Rokap na Fafas usuf foron mat tikii na piklinbat. ¹¹ Aunbiing rin dat gam una nagogon, gong gam lala wol isi sanih gamen use u. Gamen use orek sau ae Tanwa Kalkaluu in fas gam ini na aunbiing ae, wara le biil e gam ae gamen orek, biil, Tanwa Kalkaluu tom.

¹² “Nenge kaltu in somangat ufu tualik isi rik siimete u, ke nenge kaltu in somangat ufu ke kalalik isi rik siimete u. Berberat rin fapaket tura temri ke tinri ke rik somangat ufu ruh, isi fanu rik siimete ruh. ¹³ Ma fanu tikii rin ememse gam, i wara na asang. Isau le seh i tifat papang na farfarop, God in faliu u.

Fafanau isi nenge Tier Laulau in Tapiiek

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ “Gamen par nenge tier ae i laulau kanaka in tapiiek, in kiis na falifuh ae biil i tortores le in kiis lo. Seh i wes foron orek igii, i rokap le in malal ulo. Na aunbiing ae, fanseh ae ri kiis na nanal na Iudaia, rin fin una foron pungpung. ¹⁵ Male tikas tinbae na olon fel kia, ke aunbiing in puh, gong i kau isi kep fasuuh ti minmara kia. ¹⁶ Male tikas i

foim na mok kia, gong sabin in fis una fel isi kep ti kilkiliis kia. ¹⁷ Na foron aunbiing ae in laulau kanaka usuf foron tian, ke usuf kelefin sabin ae ri fasfasus. ¹⁸ Gamen sising isi foron tier igii gong i tapiiek na foron funiil ae falifuh i mir la. ¹⁹ Wara le foron biing ae, in laulau kanaka. In laulau kanaka na foron tatawin ae i tapiiek la na piklinbat. Tipes u na aunbiing ae God i fakiis ta piklinbat papang igii, ma namih, biil sabin in mel e tatawin arae. ²⁰ Male Kumguui biil in kiit fatukli ta aunbiing na tatawin, ke biil mang tikas in liu. Isau le i wol lon fanu ae ka tus pes ta ri ma ka somangat pes ta ri, pesu ka kiit fatukli aunbiing. ²¹ Na aunbiing ae, male tikas in fas gam le, 'Gam par u! Igii e Mesaia!' le 'Ae e Mesaia,' gong gam unune lo. ²² Foron mesaia famfabal ke foron poropet famfabal rin tapiiek. Ke rik fatapieik foron fakileng ke foron tier an fabitit. Male ri fasih, ke rik fabal fanu ae God ka tus pes ta ri. ²³ Pesu gamen tumarang, igii ia ka fas famu ta gam ini foron tier tikii ae in tapiiek.

Kalalik ken Kaltu in Tapiiek

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴ "Na foron biing namih sau na tara tatawin,
'matan pisiih in kubunor

ke funiil biil in popos,

²⁵ foron keltot rin luut tinbae na bat,
ke foron tier tinbae na bat rin nut.'

²⁶ "Na biing ae, fanu rin par Kalalik ken Kaltu in tapiiek na laukaf ini tara rakrakai ke memeh kia. ²⁷ Ma in wuun foron angelo kia isi rik tel turim fanu tikii ae i tus pes ta ri tina ifet e matan kif, tina nenge baban nanal papang na nenge baban nanal sabin.

Gamen Kep Usum tina Au na Fik

(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ “Gamen kep usum tina au na fik. Aunbiing foron kubu i kuum ma foron awu ka tampalas, gam usum le foron funiil ae falifuh i tuntun la ka fatat. ²⁹ Ke aunbiing gam par tier ae ia use ta u in taptapiek la, gamen usum le aunbiing ka fatat, ae mang na matanfel. ³⁰ Tekentu kanaka ia fas gam, foron tier tikii igii in tapiek aunbiing fanu na ulul igii rin liu biitom. ³¹ Kukulii ke piklinbat run mang-mangal, isau le foron orek kiak biil in to mangmangal.

Biil tikas i Usum na Biing ke na Aunbiing

(Mt 24:36-44)

³² “Biil tikas i usum na biing ke na aunbiing ae. Foron angelo buuii na kukulii ke Kalalik sabin biil ri usum, Tata sau i usum. ³³ Gamen tumarang! Ke gamek geges! Wara le biil gam usum le nangis tom in tapiek. ³⁴ I arae nenge kaltu ae i geges isi in la una nenge maleh. Ka ta fel kia usuf foron fafauun kia, isi rin fofonoi lo. Ka tem foron foim usuf temtem tikii lo ri, ke ka fas tom parpar kale matanfel le in parpar rokap na matanfel.

³⁵ “Pesu, gamen tumarang, wara le biil gam usum na aunbiing ae taman fel in tapiek. In tapiek na efef, le na tara wor, le na aunbiing to in teng, le na biingbiing. ³⁶ Tarama ka fabitit gam, ma ka tafe gam aunbiing gam gok. ³⁷ Ia fas fanu tikii ini sanih sau ia ka fas ta gam ini le, gamen tumarang.”

14

Ri Im Sal isi Siimete Iesu

(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Iwu e biing famu na tel inen na Liuliu Kulef ken fan Iudaia, ke tel inen na beret ae biil ti is lo, foron laulaumet na pris ke foron tom fafausum ini nagogon, ri ka im sal isi rin fabal pes Iesu, ke rik luse u ma rik siimete u. ² Ri ka

tarah, “Gong kere tel u na foron biingen tel inen, tarama fanu ri ka fapaket.”

Nenge Fifin i To Sanda na Olo Iesu

(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Iesu tinaiwa biitom na Beteni na fel ke Saimon, ae pakanini i sem ta lepra. Aunbiing i ienien la, nenge fifin ka la usuf i ini nenge sanda furung ae ri foteng u ini nat. I fen kanaka e mata, ma tinawii na nenge fabiro luunluun dan ae ri tel u ini fat. Ka bayi ufu mata, ke ka to u na olo Iesu.

⁴ Fale fanu ae ri kiis ta aiwa, ri ka ngaliaf ma ri ka tara fis tom sing ri aragii, “Isi sanih ka falange sanda igii? ⁵ Isi sanih biil i kep u isi fanu rik fiil u ini ituul e mar ma tiga e dinari,* isi ik fen foron lauu ini?” Pesu ri ka belbel orek u lo.

⁶ Iesu ka fas ri aragii, “Sok ufu fifin igii. Sanih gam fatamais u isi? I tel sinang rokap ulo iau. ⁷ Foron lauu rin kiis la tom tura gam, ke ifasih gamen lupes ri na foron aunbiing gam ier isi. Isau le iau, biil ian kiis fitliu tura gam. ⁸ Sanih ae ifasih le in tel u, ka tel fasuut ta u. Ka to ta sanda ulo iau, una fageges pununfong isi minet kiak. ⁹ Tekentu kanaka ia fas gam, na foron maleh tikii na piklinbat, aunbiing rin fafas ini Rokap na Fafas, rin use sanih ae fifin igii i tel ta u, una namnamne tirik isi.”

Iudas i Somangat isi in Ta ufu Iesu

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Iudas Iskariot neng lon nenge sangful ini u e kalalik na fafausum, ka la usuf foron laulaumet na pris isi in ta ufu Iesu usuf ri. ¹¹ Aunbiing ri ongen u arae, ri ka lala laes, ke ri ka fas u le rin suat u tom. Ke Iudas ka types im isi ti aunbiing rokap ae in ta ufu Iesu usuf ri.

* 14:5: Pitkalang kiri, ri foteng u ini dinari. Ituul e mar e dinari i aragii fifiil ken nenge kalu tina nenge bet.

Iesu turan Berberat na Fafausum kia ri Ien Inen na Liuliu Kulef

(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Na biing famu na foron biingen tel inen na beret ae biil i mel e is lo, aunbiing ae ri siimete natun sipsip la lo una tel inen na Liuliu Kulef, berberat na fafausum ri ka diik Iesu aragii, “O ier isi kemen la uwah isi kemek fageges inen una tel inen na Liuliu Kulef?”

¹³ Ke ka wuun ufu iwu e kalalik na fafausum kia ma ka fas ruh aragii, “Kamun kau ubae na Ierusalem, ma aunbiing kamun tapiiek, kamun fatafe turan nenge kaltu i kusep nenge luunluun dan, ke kamun mi lo. ¹⁴ Aunbiing in kau una ti fel, kamun diik taman fel ae aragii, ‘Tom Fafausum i diik le, fiawah e falifuh ae i turan berberat na fafausum kia rin ien inen na Liuliu Kulef lo?’ ¹⁵ Ke in finngas kamuh ini nenge tara kakah salan foron ses, buuui na mawe na fel, ae ri ka fageges ta u. Kamun fageges inen arer aiwa.”

¹⁶ Iun kalalik na fafausum ae ru ka tatkau ubae na Ierusalem, ke ru ka tafe foron tier tikii arae tom Iesu i fas ta ruh. Ke ru ka fageges inen una Liuliu Kulef aiwa.

¹⁷ Na efef, Iesu turan nenge sangful ini u e kalalik na fafausum kia ri ka tapiiek. ¹⁸ Aunbiing ri ienien la, Iesu ka tarah, “Tekentu kanaka ia fas gam, neng lo gam tom in ta ufu iau, igii mang ka ienien la turang.”

¹⁹ Ka purngis kanaka e balri, ke temtem tikii lo ri ka tara aragii, “Awii biil o use iau, beh?”

²⁰ Ke Iesu ka fas ri aragii, “Neng lo gam tom e sangful ini u e kalalik na fafausum, ae i falum beret una pelet na danun inen turang. ²¹ Kalalik ken Kaltu in met arae ri siit ta u na Buk na Gogoh. Isau le in laulau kanaka usuf kaltu ae in ta ufu una liman foron tuui. In rokap kanaka male biil in pang tah.”

*Inen ke Kumguui**(Mt 26:26-30; Lk 22:14-20; 1 Cor 11:23-25)*

²² Aunbiing ri ienien la biitom, Iesu ka kep beret ka fotrokap lo, ke ka sibik u, ma ka fen berberat na fafausum kia ini. Ke ka tarah, “Gam kep u, igii e pununfong.”

²³ Namih ka kep nenge kap na wain, ka fotrokap lo, ke ka ta u usuf ri, ke ri tikii ri ka yin lo.

²⁴ Ke ka fas ri aragii, “Igii e daung ae i ring isi fanu fuun, ae i fasuut falimlim ke God isi fanu kia. ²⁵ Tekentu kanaka ia fas gam, biil sabin ian umin ti wain papang na aunbiing ian umin wain fuuh na matanfuntih ke God.”

²⁶ Ke aunbiing ri ka sek ta nenge seksek, ri ka la una pungpung na Olif.

*Iesu i Use u le Pita in Fakawe ufu**(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)*

²⁷ Iesu ka fas ri aragii, “Gam tikii gamen fin koseng iau, arae ri ka siit ta u na Buk na Gogoh le God i tarah, ‘Ian siimete tom parpar kale sipsip,

ke foron sipsip rik fin sararah.’†

²⁸ Isau le na aunbiing ian aptih fis, ian famu lo gam una Galili.”

²⁹ Pita ka tara sing i aragii, “Taftawa le ri tikii rin fin koseng o, iau biil tom.”

³⁰ Iesu ka kiliis u aragii, “Tekentu kanaka ia fas o, igii na wor aunbiing to biil biitom fawu i teng, ke fatuul ok fakawe ufu iau.”

³¹ Isau le Pita ka rakrakai tom le, “Taftawa le ian met turam, biil tom ian fakawe ufu wo.” Ke berberat na fafausum tikii sabin, ri ka use u arae.

*Iesu i Sising na Getsemani**(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)*

† 14:27: Par Sakaria 13:7

³² Iesu turan berberat na fafausum kia ri ka la una nenge porpor olif asa e Getsemani, ke ka fas ri aragii, “Gamen kiis sau aga ma iak sising.” ³³ Ke ka telpes Pita, Jems ke Jon. Ma aunbiing ae, ka tanwaran kalsakai tara mamais, ma ka purngis e bala. ³⁴ Ka fas rituul aragii, “Liu kiak i tatawin kanaka, ma fatat ian met. Gamtuulen kiis agawa ma gamtuulek tumarang.”

³⁵ Ka mamlik la ituul sau, ke ka luutuf na nanal ma ka sising le, male ifasih, ke aunbiing una kalsakai fangungut ae, ik mangmangal koseng u. ³⁶ Ke ka sising aragii, “Aba[‡], Tata, o fasih on tel foron tier tikii, on tel ufu kap[§] igii koseng iau. Isau le gong o mi na wolwol kiak, on mi tom lo arae na wolwol kiam.”

³⁷ Aunbiing i fis, ka par u le tuul kalalik na fafausum kia rituul masun. Ke ka diik Pita aragii, “Saimon, arafah, ok ka masun bin? Biil ifasih on mat bii pes ti fatuklin aunbiing?” ³⁸ Gamtuulen tumarang ke gamtuulek sising, isi biil gamtuulen luut na fatoftof. Tanwa gamtuul i ier isi tel sanih i tortores, isau le fo gamtuul i mut.”

³⁹ Ke, ka la ma ka sising sabin arae sau i sising tah na famu. ⁴⁰ Aunbiing ka fis sabin, ka par u le rituul ka masun fis tah, wara le matrituul i tatawin kanaka. Biil rituul usum na sanih rituul en use u usuf i.

⁴¹ Fatuul u e aunbiing ka fis sabin ke ka tarah, “Gamtuul famam borong biitom? Ka fasih mang. Aunbiing igii mang ka tapiiek tah. Gamtuul par u, igii mang rik ta ufu Kalalik ken Kaltu una liman tom tel sinang laulau. ⁴² Gamtuul aptih, ma kerek la. Apiek mang e kaltu ae in ta ufu iau una liman tuui.”

Ri luse Iesu

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

[‡] 14:36: Aba na orek Arameik le Tata [§] 14:36: Kap i e fakileng na fangungut ae Iesu in kalsakai u.

⁴³ Aunbiing Iesu i ororek la biitom, Iudas neng lon sangful ini u e kalalik na fafausum, ka tapiiek turan nenge gur na fanu. Ri kep foron popok una fapaket turan foron kapsil. Foron laulaumet na pris turan foron tom fafausum ini nagonon ke foron famfamu, ri wuun ufu ta ri.

⁴⁴ Ier ae in ta ufu Iesu ka fas famu ta fanu ae ini matngan fakileng ae in tel u ulo Iesu. I fas ri aragii, “Seh ae ian dor u, i sau e kaltu ae. Gamen luse u, ke gamek lame ufu, ma gamek parpar rokap kale u isi gong i fin.”

⁴⁵ Ke, Iudas ka la tortores usuf Iesu ke ka tarah, “Rabi!” Ke ka dor u. ⁴⁶ Ke ri ka pose lo Iesu ma ri ka dat pes u. ⁴⁷ Neng lon fanu ae ri sotih ta awii na fatat, ka dat ufu popok una fapaket kia, ke ka kasim ufu balbalun fafauun ken famfamu ken foron pris.

⁴⁸ Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Arafah, awii ngan iau e nenge tom siisiimete? Pesu gam ka la ini foron popok una fapaket ke foron kapsil isi gamen luse iau. ⁴⁹ Na foron biing tikii kere kiis turim la na Felun Sising, ia fausum fanu la ke biil gam luse iau. Isau le ka tapiiek arae, una fasuut orek ae na Buk na Gogoh.” ⁵⁰ Ke berberat na fafausum tikii kia ri ka fin sararah koseng u.

⁵¹ Nenge guam ae i mimih la lo Iesu, i luun nenge kaen sau. Aunbiing ri luse papte u, ⁵² ka sok ufu kaen kia aiwa na limri, ke ka fin ini pongong.

*Iesu i Sotih na Matan foron Famfamu ken fan Iudaia
(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Ri ka lame Iesu usuf famfamu ken foron pris. Ke foron laulaumet na pris tikii, foron famfamu, ke foron tom fafausum ini nagonon, ri ka tapiiek turim aiwa. ⁵⁴ Pita i mimimih la biitom lo Iesu, isau le i tapak tom, ke ka kau na falifuh ken famfamu ken foron pris, ke ka kiis turan foron tom parpar kale na falifuh ae, ma ka mingmingih na yiif.

⁵⁵ Foron laulaumet na pris ke foron laulaumet tikii ken fan Iudaia, ri ka im isi ti tier laulau ae Iesu i tel ta u isi rin tiu u ini, ke rik siimete u isi. Isau le biil ri tafe ti tier.

⁵⁶ Ifuun ri ka lem ulo Iesu, isau le foron orek kiri biil i fafasih.

⁵⁷ Fal e fanu ri ka sotih ma ri ka lem ulo Iesu le, ⁵⁸ “Kemem ongen u i use u aragii, ‘Ian rabat Felun Sising igii ae fanu ri tel ta u, ke na intuul e biing, ian tel neng ae fanu biil ri tel ta u.’ ” ⁵⁹ Isau le foron orek kiri biil i fafasih.

⁶⁰ Famfamu ken foron pris ka sotih na famu lo ri, ke ka diik Iesu aragii, “Arafah, biil on kiliis foron orek igii ri tiu wo ini?” ⁶¹ Isau le Iesu biil i kiliis ri ini ti orek.

Famfamu ken foron pris ka diik u sabin aragii, “Arafah, o Mesaia, Kalalik ke God ae i kalok fitliu?”

⁶² Iesu ka kiliis u aragii, “Iau e i, namih gamen par Kalalik ken Kaltu in kiis na mia God ae i rakrakai kanaka, ma in tapiek na laukaf tinbae na kukulii.”

⁶³ Famfamu ken foron pris ka si dolon kaen kia tom, ma ka tarah, “Isi sah biitom kere ka ier isi ti orek una tiu u?”

⁶⁴ Gam ka ongen ta u i puris God ini orek kia. Arafah gam wol arae?”

Ke ri tikii ri ka somangat ufu le in met tom. ⁶⁵ Fal lo ri, ri ka types ubis u. Ke ri ka fis kale mata ma ri ka tut u, ke ri ka tara sing i le, “O poropet, fas kemem, seh i tut o?” Foron tom parpar kale ri dat pes u ke ri ka paket u.

Pita i Fakawe ufu Iesu

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Aunbiing Pita tinaiwa biitom na palgan ubiif kale fel ae, ke nenge tah fafauun ken famfamu ken foron pris ka tapiek. ⁶⁷ Aunbiing i par Pita i mingmingih la aiwa, ka lala kanap u ke ka tarah, “Wo sabin o la la tura Iesu tina Nasaret.”

⁶⁸ Isau le Pita ka fakawe ufu aragii, “Biil ia usum lo, ke biil ia malal le sanih o use u.” Ke ka suuh una matan ubiif, ke to ka teng.

⁶⁹ Tah ae ka par u sabin, ke ka fas fanu ae ri sotih la aiwa le, “Igii e neng lo ri.” ⁷⁰ Pita ka fakawe sabin.

Biil i sawin ke fanu ae ri sotih fatat Pita, ri ka fas u aragii, “Tekentu tom le o sabin o neng lo ri, wara le wo tina Galili.”

⁷¹ Ke ka falimlim na matri aragii, “God in ta fangungut sing iau male ian lem. Biil ia usum lo e kalto ae gam use u.”

⁷² Fanpil to ka teng sabin. Ke Pita ka sikpes tineng aunbiing i wol pes foron orek ae Iesu i use ta u sing i le, “Biil biitom fawu in teng e to, ke fatuul ok fakawe ufu iau.”

15

Iesu i Sotih na Mata Pailat (Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Na biingbiing saksak, foron laulaumet na pris, foron famfamu ken fan Iudaia, foron tom fafausum ini nagogon ke foron laulaumet tikii ken fan Iudaia, ri ka kiis turim ke ri ka tapiiek ini nenge wolwol. Ri ka kabet Iesu ke ri ka lame ufu usuf Pailat.

² Pailat ka diik u aragii, “Wo king ken fan Iudaia?”

Iesu ka kiliis u aragii, “Arae tom o use u.”

³ Foron laulaumet na pris ri ka tiu u ini i fuun e tier. ⁴ Ke Pailat ka diik u sabin aragii, “Biil ti orek kiam una kiliis ri? Ok par u, ri tiu wo ini ifuun e tier.”

⁵ Isau le Iesu biil i kiliis u ini ti orek, ke Pailat ka bitit.

Ri Somangat ufu Iesu isi rin Fakulkulik u na Aupaket (Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39–19:16)

⁶ Na foron bet tikii na tel inen na Liuliu Kulef, Pailat i fasuuh ufu nenge kalto la tina kamkabet ae fanu ri tim pes u. ⁷ Na bet ae, nenge kalto asa e Barabas, i e neng lon fanu ae ri fapaket tah turan matanfuntih tina Rom. Ri kiis tikii na kamkabet, wara le ri siimete ta fal e fanu. ⁸ Gur na

fanu ri ka tapiék sing Pailat, ke ri ka sising u isi in fasuuh tikas ae i kiis na kamkabet, arae tom i tel u la.

⁹ Ke Pailat ka diik ri aragii, “Gam ier le ian fasuuh ufu King ken fan Iudaia usuf gam?” ¹⁰ Ka diik ri arae, wara le ka usum tah le foron laulaumet na pris, ri ta ufu Iesu usuf i ini wolwol laulau. ¹¹ Isau le foron laulaumet na pris ae, ri ka farakrakai gur na fanu ae le rin fas Pailat isi in fasuuh ufu Barabas.

¹² Pailat ka diik ri sabin aragii, “Sanih mang iak tel u ini ier ae gam foteng u le King ken fan Iudaia?”

¹³ Ke ri ka perek aragii, “Fakulkulik u na aupaket!”

¹⁴ Pailat ka diik sabin aragii, “Sanih e wara? Matngan sanih i tel fager ta u?”

Isau le ri ka lala perek mang tom aragii, “Fakulkulik u na aupaket!”

¹⁵ Pailat i ier isi falaes fanu, pesu ka fasuuh ufu Barabas usuf ri, ke ka ta ufu Iesu usuf foron tom fapaket isi rin pis u, ke rik fakulkulik u na aupaket.

*Foron Tom Fapaket ri Morot ini Iesu
(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)*

¹⁶ Foron tom fapaket ri ka dat Iesu una palgan ubiif kale fel ken famfamu kiri, ke ri ka tawi turim foron tom fapaket tikii. ¹⁷ Ri ka fakilkiliis u ini dolon kaen melmelek, ke ri ka tel nenge bangbang* ini finau ae i mel e si, ke ri ka luun u na paklu. ¹⁸ Ke ri ka faorek pes u aragii, “Ier, wo sau o King ken fan Iudaia!” ¹⁹ Ke ri ka famam paket paklu ini nenge au, ke ri ka ubis u, ke ri ka ilepul na mata, ma ri ka garan bulat lo. ²⁰ Aunbiing ri ka morot tah ini, ri ka tel ufu kaen melmelek lo, ke ri ka fakilkiliis fafis u ini kilkiliis kia tom. Ke ri ka lame fasuuh u isi rik fakulkulik u na aupaket.

* 15:17: Kaen melmelek ke bangbang i fasih arae kilkiliis ken foron king.

Ri Fakulkulik Iesu na Aupaket

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Awii tole sal, foron tom fapaket ri ka tafe nenge kalto tina Sairini asa e Saimon, tama Aleksenda ru e Rufus. I la tina nenge maleh isi in tatkau una Ierusalem. Ke foron tom fapaket ri ka fangongos u isi in kusep aupaket ke Iesu.

²² Ri ka lame Iesu una falifuh ae ri foteng u ini Golgota. Kamtinan as ae le, salan tuan paklun kalto. ²³ Ri ka ta wain sing i, wain ae ri ikis u turan danun au ae ri foteng u ini mir, isau le biil i to umin u. ²⁴ Ri ka fakulkulik ta u na aupaket, ke ri ka fangfang laki isi seh tom in kep foron kilkiliis kia.

²⁵ Na isiu e aunbiing na biingbiing, ri ka fakulkulik u na aupaket. ²⁶ Ri ka siit orek ae ri tiu u ini bae na olon aupaket kia, aragii: KING KEN FAN IUDAIA. ²⁷⁻²⁸ Ke ri ka fakulkulik iwu sabin e tom sisii tura na iwu e aupaket, neng na mia ke neng na kaisa.† ²⁹ Ma fanu ae ri liuliu ufu Iesu la, ri ka famam orek laulau ulo, ke ri ka famam pakpakte paklu ri ulo, ke ri ka tarah, “Wo tara tah le on rabat ufu Felun Sising igii, ke ok faptih fafis u na in tuul e biing, ³⁰ ok puh mang tinbae na aupaket ke ok faliu fafis wo tom.”

³¹ Foron laulaumet na pris ke foron tom fafausum ini nagogon sabin, ri ka morot ini Iesu na fatpoto ri tom aragii, “I faliu fal, isau le biil ifasih in faliu fafis u tom.

³² Male i e Mesaia, King ken fan Israel, ke ik puh mang tina aupaket, isi kerek par u, ma kerek unune lo.” Ke iun kalto sabin ae ri fakulkulik ta ruh na iun aupaket na iun baba Iesu, ru ka orek laulau ulo.

Iesu i Met

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

† 15:27-28: Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le fal e orek biitom na rina igii, i aragii: Ri tel u arae una fasuut orek ae na Buk na Gogoh, le, ‘Ri par u arae nenge tom lek nagogon.’ (Par Aisaia 53:12)

³³ Na sangful ini u e aunbiing na siat, falifuh tikii ka kubunor, papang na i tuul e aunbiing na efef. ³⁴ Na i tuul e aunbiing, Iesu ka ngangeh aragii, “Eloi, Eloi, lama sabakatani?” Kamtinan orek ae, i aragii, “God kiak, God kiak, isi sanih o ka la koseng iau?”

³⁵ Fale fanu ri sotih tah na fatat. Aunbiing ri ongen u, ke ri ka tara aragii, “Gam ongen u, i tawi Elaia.”

³⁶ Nenge kaltu ka filau ma ka kep nenge tier ae i duup pes dan la, ka faluum u na wain ae i mingin, ka luun u na nenge au ke ka sik u una mawe isi Iesu ik duup u. Ke ka fas ri aragii, “Gam nene, kerek par u bii, Elaia in la isi fapuh u, le biil.”

³⁷ Iesu ka lala ngangeh sabin, ke ka fut paket mangia.

³⁸ Ke, tara kaen tinawii na Felun Sising ae i tempaek mua ae na palga, ka tamsih una iwu e danga tinbae na mawe ubuif na pikli. ³⁹ Nenge famfamu ken foron tom fapaket i sotih tah awii na famu na piklin aupaket ke Iesu. Aunbiing i ongen Iesu i ngangeh, ma ka par matngan minet kia, ke ka tarah, “Tekentu kanaka, kaltu igii, i e Kalalik ke God.”

⁴⁰ Fal e kelefin sabin ri sotih tapak ma ri ka par foron tier ae. Maria Makdalin, ke Salome ke Maria tina fabiro Jems ru e Joses, rituul tinaiwa turan kelefin ae. ⁴¹ Ituul e fifin igii, rituul mi la lo Iesu aunbiing i kiis tah na Galili, ke rituul tel foim la una lupes u. Ke ifuun e kelefin sabin ri la turim tah tura una Ierusalem, ri sabin tinaiwa.

Ri Faborong Pununfo Iesu na Matan Fat

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Biing ae, i e biingen geges, ma i e biing famu na Biingen Mangeh. Iosep tina Arimatia, i e nenge laulaumet ken fan Iudaia ae ri bulat la lo, ma i nene la isi matanfuntih ke God. Biil i sokeh, pesu ka la usuf Pailat, na efef aunbiing pisiih biil biitom i sup, ke ka sising u isi pununfo Iesu.

⁴⁴ Pailat ka bitit aunbiing i ongen u le Iesu ka met tah. Ke ka kam pes famfamu ken foron tom fapaket, ke ka diik u aragii, “Tekentu tom le Iesu ka met tah?” ⁴⁵ Pailat ka ongen ta orek ken famfamu ken foron tom fapaket ae, pesu ka mangte ufu pununfo Iesu usuf Iosep. ⁴⁶ Ke Iosep ka fiil fal e rokap na kaen, ke ka fapuh pununfo Iesu, ma ka afit u ini. Namih ka faborong u na matanfata una luun minet, ae ri kef ta u na balan fat, ke ka fabulbulis nenge tara fat una babat kale matanfata ae. ⁴⁷ Maria Makdalin ke Maria tina Joses, ru par ta falifuh ae ri faborong ta Iesu lo.

16

Iesu i Aptih Fis

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Namih sau na Biingen Mangeh, Maria Makdalin, ke Maria tina Jems, ke Salome rituul ka fiil foron tier ae i furung rokap isi rituulen fure u na pununfo Iesu. ² Na biingbiing saksak na types u e biing na wik ae, rituul ka la una matanfata una luun minet. ³ Aunbiing rituul toltole sal la, rituul ka fadiik fis tom ini rituul aragii, “Seh mang ik lupes kertuul na fabulbulis ufu fat ae ri babat kale ta matanfata ini?”

⁴ Isau le aunbiing rituul par tortores una famu, rituul ka par u le ri ka fabulbulis ufu ta tara fat ae. ⁵ Aunbiing rituul ka kau una matanfata ae, rituul ka par nenge guam, i kiis na mia rituul ma i kilkiis ini kaen pos, ke rituul ka sokeh.

⁶ Guam ae ka tara sing rituul aragii, “Gong gamtuul sokeh. Ia usum le gamtuul im isi Iesu tina Nasaret, ae ri fakulkulik ta u bae na aupaket. Mangmangal mang aga, ka aptih fis tah. Gamtuul par falifuh ae ri faborong ta u lo.

⁷ Gamtuul la ke gamtuul ek fas berberat na fafausum kia

tura Pita le, Iesu in la famu lo ri una Galili. Rin tafe u aiwa, arae tom i fas ta ri pakanini.”

⁸ Ke rituul ka fin koseng matanfatae ini tara sokeh, ke rituul ka nananar, ma biil rituul fas tikas ini ti orek, wara le rituul lala sokeh.*

Iesu i Tapiék sing Maria Makdalin

(Mt 28:9-10; Jn 20:11-18)

⁹ Aunbiing Iesu i aptih fis na biingbiing saksak na biing famu na wik, i tapiék famu sing Maria Makdalin, ae Iesu i tel ufu ta ifit e tanwa laulau lo. ¹⁰ Maria Makdalin ka la ma ka fas foron tala Iesu, ae ri mamais, ke ri ka famam tingis u. ¹¹ Isau le aunbiing ri ongen u le Iesu ka liu fis tah, ke Maria Makdalin ka par ta u, biil ri unune lo.

Iesu i Tapiék sing Iun Kalalik na Fafausum

(Lk 24:13-35)

¹² Namih Iesu ka tapiék sing iun kalalik na fafausum kia ae ru toltole sal la, isau le pununfo Iesu i par neng keskes. ¹³ Aunbiing ru fis, ru ka fas fal e berberat na fafausum sabin, isau le biil ri unune lo ruh.

Iesu i Tapiék sing Nenge Sangful ini Tikii e Kalalik na Fafausum kia

(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁴ Namih Iesu ka tapiék sing nenge sangful ini tikii e kalalik na fafausum kia, aunbiing ri ienien la. Ke ka balkut lo ri, wara le biil ri unune, ma balri i sorokai kanaka, pesu biil ri unune na orek ken fanu ae ri ka par ta u namih na aptih fis kia.

¹⁵ Ke ka fas ri aragii, “Gam la una foron falifuh tikii na piklinbat, ke gamek fafas ini Rokap na Fafas usuf fanu tikii.

¹⁶ Seh i unune ke ka kep bapitaiso, God in faliu u. Isau le

* 16:8: Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le Mak i papang sau aga. Ma ri wol le nenge kalu keskes i siit rina 9-20.

seh ae biil i to unune, in fiu na nagon ke God. ¹⁷ Foron tom unune rin fatapiek foron rakrakai na fakileng aragii: Rin tel ufu foron tanwa laulau ini asang, ke rik orek ini foron marmarsan orek fuuh, ¹⁸ ke rin pose na foron sii ae i mel e wef lo, ke rin umin danun mun, isau le biil in falaulau ri, ma rin luun limri na olon fanu ae ri sasem, ma rik liu.”

God i Kep Iesu Ubase na Kukulii

(Lk 24:50-53; Acts 1:9-11)

¹⁹ Aunbiing Kumguui Iesu ka fas ta ri ini foron tier igii, ke God ka kep u ubase na kukulii, ma ka kiis na mia God. ²⁰ Ke berberat na fafausum ri ka la, ma ri ka fafas na foron falifuh tikii. Ke Kumguui ka foim tura ri, ma ka farakrakai orek kia ini foron fakileng ae ri fatapiek u.

Fanamaket Baibel

Portions of the New Testament in the Tangga Language, also known as the Fanamaket language, of Papua New Guinea

Sampela hap Nupela Testamen long tokples Tangga long Niugini
copyright © 2011-2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tangga / Fanamaket (Fanamaket)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 29 Nov 2017

8f38b319-3df0-59e5-9ee5-193b805bbef2